

VEILIGHEID IS EEN KUNST

Auteur: Daphne Weij
Datum: 12-04-2017, te Utrecht

Hogeschool Utrecht, Kenniscentrum sociale innovatie
Lectoraat kennisanalyse sociale veiligheid

Interventies met
kunstgebruik in de
openbare ruimte in
Utrecht.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of door fotokopieën, opname, of op enige andere manier, omwille van commerciële doeleinden.

Dit onderzoek is verricht in opdracht van:

Het lectoraat kennisanalyse sociale veiligheid, kenniscentrum sociale innovatie, Hogeschool Utrecht.

Auteur

Daphne Weij

Begeleiding

Vivina Reuling

- Kennisanalyse sociale veiligheid

Andrea Donker

- Kennisanalyse sociale veiligheid (Lector)

Hogeschool Utrecht, Kenniscentrum sociale innovatie

Bezoekadres:

Postadres:

Padualaan 101

Postbus 85397

3584 CH Utrecht

3508 AJ Utrecht

Telefoon: 088 – 481 92 22

Website: <https://www.onderzoek.hu.nl/Kenniscentra/Sociale-Innovatie>

E-mail: ksi@hu.nl

Inhoudsopgave

Inhoudelijke inleiding	4
Procesmatige inleiding	6
1 Begrippendefiniëring	8
1.1 Kunst	8
1.2 Sociale veiligheid	9
2 Conceptuele modellen	10
2.1 De transitie van het conceptueel model	10
2.2 Verdiepingsslag veiligheidsbeleving	14
3 Beleid in Utrecht	16
3.1 Cultuurbeleid	16
3.2 Veiligheidsbeleid	16
3.3 Kunst en veiligheid in Utrecht	16
4 Effectiviteit van kunstinterventies	17
4.1 Het optreden van gewenning	17
4.2 Toepasbaarheid van kunstinterventies in Utrecht	19
Literatuurvermelding	21
Bijlagen	24
Bijlage 1: Probleemstelling	25
Bijlage 2: Onderzoeksverantwoording	28
Bijlage 3: Lege vragenlijsten	33
Bijlage 4: Uitwerkingen oriënterend gesprek	37
Bijlage 5: Zoekstrings	45

Inhoudelijke inleiding

Deze beschouwing beschrijft de empirische evidentie over het effect van kunst als interventie op de sociale cohesie en leefbaarheid. Het doel van deze beschouwing is inzicht krijgen in de effecten van kunst op de sociale cohesie en leefbaarheid van de stad Utrecht en hoe de gemeente Utrecht kunst toepast in het veiligheidsbeleid. Modellen en grafieken die in deze beschouwing aan bod komen zijn een middel om de effectiviteit van kunstinterventies in te schatten voor het werkveld.

De opzet van de beschouwing kent niet de opzet van een regulier onderzoek. Een afwijkende opzet zoals in dit document is toegepast, past beter bij het overbrengen van de verzamelde data. Deze beschouwing bevat alle onderdelen die van een regulier onderzoek verwacht mogen worden. In de bijlagen staat de aanvulling op de probleemstelling, de onderzoeksverantwoording, lege gesprekslijsten, de uitgewerkte interviews en ten slotte de zoekstrings.

Achtergrond problematiek

Maslow brengt met zijn piramide alle basisfactoren in kaart waar de mens mee te maken krijgt om het voortbestaan mogelijk te maken. De mens heeft van nature behoefte aan veiligheid, zekerheid en bescherming. Deze factoren zijn voor de mens nodig om te kunnen overleven. Pas wanneer al deze basisfactoren voldoende aanwezig zijn is sociaal contact leggen en onderhouden mogelijk. Dit sociale contact heeft de mens nodig om uiteindelijk erkenning en waardering te ontvangen voor gedane werk. De erkenning en waardering zorgt ervoor dat een individu zich wil blijven ontwikkelen en blijft investeren in zichzelf en de omgeving (Zwaard & De Koning, 2011, p. 59).

Europese Unie

De Europese Unie geeft aan kunst en creativiteit in Europa te stimuleren en steunen. Dit doet zij doormiddel van subsidies, steun aan onderzoeksprojecten en steun voor samenwerking met internationale partners (Dienst Communicatie van de Europese Commissie, 2016).

Nederland

Gemiddeld scoort de leefbaarheid van de Nederlandse gemeenten tussen de 'ruim voldoende' en 'goed' in de leefbarometer. Verder richting de randstad komt 'zeer onvoldoende' tot 'zwak' meerdere malen voor. Zie hiervoor bijlage 1, figuur 1 (BZK, z.j.a). De veiligheidsmonitor onderzoekt de sociale cohesie op landelijk niveau in Nederland. Uit de veiligheidsmonitor van 2015 (Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS], 2016a, p.23-24) blijkt dat de sociale cohesie over het algemeen goed scoort. Opvallend is dat de score voor sociale cohesie lager uit lijkt te vallen naarmate de stedelijkheid van de directe woonomgeving toeneemt.

Nederland is een wereldspeler wat betreft kunst en cultuur. Dit is volgens minister Bussemaker niet alleen mogelijk door het samenspel van overheid en culturele instelling, maar ook doordat de overheid vertrouwen schenkt aan culturele instellingen (Bussemaker, 2015b, p.5). De overheid gaat zich financieel terugtrekken en wil hiermee bereiken dat culturele instellingen minder afhankelijk van de overheid gaat worden (Zijlstra, 2011a; Zijlstra, 2011b, p.3).

Gemeente Utrecht

Utrecht heeft een lange geschiedenis wat betreft kunst in de openbare ruimte. In 1948 richtte toenmalig burgemeester De Ranitz het Fonds Stadsverfraaiing op. Inmiddels staan er ruim 350 kunstobjecten in de openbare ruimte. Dit betekent dat de objecten op straat staan of in openbaar toegankelijke gebouwen. De gemeente Utrecht betreft bij de realisering van nieuwe kunstobjecten buurtbewoners en eventueel de toekomstige buurtbewoners van een gebouw en/of locatie (Gemeente Utrecht, z.j.c).

Een onderdeel van de gemeente Utrecht is 'Culturele Zaken'. Deze afdeling gaat over vrije tijd, evenementen, monumenten & forten en culturele activiteiten (Gemeente Utrecht, z.j.b). Het College van burgemeesters en wethouders laten zich door een adviescommissie adviseren over kunst in de openbare orde. Hiervoor hebben zij de adviescommissie beeldende kunst en vormgeving (Gemeente Utrechts, z.j.c). De gemeente experimenteert met het inzetten van kunst om de leefbaarheid en sociale cohesie te bevorderen.

Zoals is aangegeven is de leefbaarheid in en rondom de stad Utrecht beduidend lager dan het gemiddelde van de provincie Utrecht en van Nederland. In de stad Utrecht zelf komt zelfs meerdere malen 'ruim onvoldoende' voor (BZK, z.j.a). De sociale cohesie in de wijken van gemeente Utrecht scoort tussen de 4,7 en de 6,5 op een schaal van 0 tot 10. De sociale cohesie is in vrijwel alle wijken relatief laag. Utrecht scoort als stad slechts een 5,8 gemiddeld op sociale cohesie (Carlier, 2006, p.17).

Aanleiding

Afgelopen jaren is er onder andere door het CCV een start gemaakt met het doen van onderzoek naar de relatie tussen 'kunst' en 'veiligheid'. Bekend is dat zintuigprikkeling van de zintuigen zien, horen, ruiken en voelen effecten teweeg kunnen brengen op onder andere de emotionele gesteldheid van het individu (Smeets, Van 't Hof & Van der Hooft, 2012, p.11-12; Stichting Landelijke Expertisegroep Veiligheidpercepties [LEV], z.j.). Echter, deze ontwikkeling staat nog erg in de kinderschoenen en aanvullend onderzoek is nodig om een gefundeerde uitspraak te kunnen doen over wat deze link precies inhoud.

De vraag vanuit het KSV (kennisanalyse sociale veiligheid) aan de stagiaire is enerzijds of zij een inzicht kan bieden in de empirische evidentie en anderzijds een inzicht in hoe de stad Utrecht kunst (bewust) toepast in haar veiligheidsbeleid. Het uiteindelijke doel van het KSV is om meer besef te creëren bij de opleidingen binnen de faculteit Maatschappij en Recht (FMR) dat iedereen in het toekomstig beroep kan bijdragen aan veiligheid. Onderwerpen zoals sociale cohesie en het welbevinden van het individu spelen bij de beroepspraktijk van meerdere opleidingen – en dus toekomstige professionals- een rol. Om dit besef te vergroten zou ieder instituut het thema veiligheid meer moeten integreren in de opleidingen die zij aanbieden. Daarnaast zouden verschillende opleidingen samenwerkingsverbanden aan kunnen gaan om op deze manier de beroepspraktijken beter op elkaar aan te laten sluiten en onderlinge communicatie tussen de beroepspraktijken te verbeteren. Het KSI denkt dat het gebruik van kunst en creativiteit een goede basis is om mee te werken (A. Donker, persoonlijke communicatie, 14 april 2016).

Vraagstelling

In deze beschouwing staat de volgende vraag centraal: *Op welke manier beïnvloeden kunstprojecten de leefbaarheid en sociale cohesie van de stad Utrecht en in hoeverre past de gemeente Utrecht kunst toe in haar veiligheidsbeleid?*

Om deze centrale vraag goed te beantwoorden, neemt de beschouwing meerdere deelvragen in acht:

1. In hoeverre beïnvloedt kunst sociale cohesie?
2. Wat is de rol van kunst met betrekking tot leefbaarheid?
3. Hoe speelt kunst een rol in veiligheid?
4. Wat houdt het cultuurbeleid en veiligheidsbeleid in Utrecht in?

Procesmatige inleiding

Deze inleiding gaat in op het proces van de totstandkoming van de beschouwing. Daarbij komt aan de orde wat het karakter van de beschouwing is, welke methoden er zijn toegepast tijdens de uitvoeren van de beschouwing en ten slotte op welke manier er is gewerkt.

Type beschouwing

De beschouwing is praktijkgericht, heeft een verkennend karakter en is kwalitatief van aard. In het geval van deze beschouwing dient zich de vraag aan of kunst een effectieve toepassing is op het bevorderen van sociale cohesie en leefbaarheid en maakt hierbij gebruik van de al bestaande theorieën en inzichten wat betreft sociale cohesie en leefbaarheid. De beschouwing vindt plaats in opdracht van de Hogeschool Utrecht. Het verkennende karakter komt terug in het uitgangspunt van de beschouwing, namelijk het uitgangspunt om nieuwe inzichten te verkrijgen. Zonder meer is de beschouwing kwalitatief van aard. Gezien de onderzoekssituatie onderhevig is aan de praktijk is het mogelijk om de onderzoeksvraag tijdens het onderzoek aan te passen. Feiten die in deze beschouwing aan bod komen zijn niet te onderbouwen met statistieken, maar zijn vooral onderbouwd door verschillende vormen van dataverzameling. De dataverzameling is van kwalitatieve aard en bestaat uit ervaringen, waarnemingen en gevoelens van respondenten

Methoden

De beschouwing maakt gebruik van de onderzoeksmethoden 'deskresearch' en 'interview'.

Deskresearch

De eerste onderzoeksmethode waar de beschouwing gebruik van maakt is deskresearch. Deskresearch is nodig om te achterhalen welke onderzoeken al gedaan zijn over dit vraagstuk en om belangrijke feiten te achterhalen. Om de feiten te verifiëren is triangulatie toegepast. In eerste instantie is triangulatie op alle feiten toegepast, maar dit bleek te veel tijd in beslag te nemen. Om vertraging van de oplevering te voorkomen is besloten dat alleen de feiten die de kern vormen van de beschouwing door triangulatie geverifieerd moeten zijn. De bronnen in deze beschouwing zijn hoofdzakelijk afkomstig van ministeries en overige overheidsinstellingen. Voorafgaand aan de deskresearch is een zoekplan opgesteld met mogelijke zoekstrings om te gebruiken. De daadwerkelijk gebruikte zoekstrings staan in bijlage 5.

De te onderzoeken thema's (kunst, leefbaarheid en sociale cohesie) zijn zeer uitgebreid. Het is niet mogelijk om alle gevonden informatie over de thema's te lezen en te verwerken. Al zou dit wel het geval zijn dan blijft er alsnog een zeer grote black box over. De theoretische kadering van dit onderzoek is gedaan aan de hand van de oriënterende gesprekken. Een verdiepingsslag van deze theorie zal in een vervolgonderzoek moeten plaatsvinden.

Oriënterend gesprek

Voor deze beschouwing vinden ongestructureerde oriënterende gesprekken plaats met een topiclijst ter ondersteuning van de afnemer. Deze topiclijst is voorafgaand aan de oriënterende gesprekken aan de hand van de operationalisering opgesteld. In de loop van de oriënterende gesprekken is de topiclijst aangepast. De topiclijst was tijdens het eerste oriënterende gesprek meer vormgegeven dan tijdens het tweede oriënterende gesprek. Vanaf het derde gesprek is slechts gebruikgemaakt van een topiclijst. Alle gebruikte gesprekslijsten staan in bijlage 3. De uitgewerkte gesprekken staan in bijlage 4. Hoewel de topiclijst het meest geschikt was voor deze beschouwing is er bewust voor gekozen om te starten met een meer voorgevormde lijst. Dit is gedaan om de afnemer van het gesprek in het begin meer houvast en zekerheid te bieden.

De respondenten in deze beschouwing zijn allen experts in hun vakgebied. In totaal zijn er vijf interviews afgenomen. Om een zo compleet mogelijk beeld te vergaren zijn er zowel respondenten uit

het veiligheidsdomein (4 in totaal) als uit het cultuurdomein (1 in totaal). Er zijn voldoende interviews afgenomen voor deze beschouwing gezien het afnemen van nieuwe oriënterende gesprekken geen nieuwe informatie op zou leveren. De expertise van de respondenten is gebruikt om de kadering van deze beschouwing zo valide mogelijk te kunnen doen. De visie over kunst en wat kunst wel en niet omvat is tijdens de oriënterende gesprekken veranderd. Waar kunst in eerste instantie in grote mate gepaard ging met zintuigbeïnvloeding, heeft kunst uiteindelijk een diepere dimensie gekregen.

Werkwijze

De beschouwing start op 15-11-2016 met het schrijven van een onderzoeksplan, een stagewerkplan en het uitvoeren van deskresearch. Het stagewerkplan is op 24-11-2016 goedgekeurd door de intervisor van de stagiair. Voor het onderzoeksplan is er gezocht naar achtergrondinformatie omtrent de onderwerpen kunst, leefbaarheid en sociale cohesie.

Nadat alle informatie is verwerkt is er voor 13-12-2016 een conceptueel model opgesteld. De fundering van dit conceptueel model zijn verschillende theorieën, omdat het model uit meerdere (veiligheid)thema's bestaat te wetende sociale cohesie, leefbaarheid en kunst. Het conceptueel model is opgesteld om vat te krijgen op de complexere werkelijkheid en dient dan ook voorzichtig te worden geïnterpreteerd. Dit conceptueel model, de doelstelling en de deelvragen dienden als start om een topiclijst te ontwikkelen voor de oriënterende gesprekken. Tussen 13-12-2016 en 20-12-2016 is contact opgenomen met mogelijke respondenten.

De oriënterende gesprekken zijn op vijf verschillende data afgenomen tussen 10-01-2017 en 07-02-2017. Tijdens de gesprekken zijn er opnamen en enkele aantekeningen gemaakt. Zowel de opnamen en de aantekeningen zijn verwijderd na de verwerking. Alle gesprekken zijn verwerkt en de definitieve versie is in de bijlage bijgevoegd. Alle respondenten hebben nadrukkelijk toestemming gegeven om de getoonde versie te publiceren.

Het uitvoeren van deskresearch heeft nog enkele vraagstukken opengelaten. De oriënterende gesprekken hebben bijgedragen aan het beantwoorden van deze vraagstukken. Tevens hebben de oriënterende gesprekken geholpen met het kaderen van de beschouwing. Naar aanleiding van de gevoerde gesprekken en de opgedane theoretische kennis is een definitief conceptueel model ontwikkeld.

1 Begrippendefiniëring

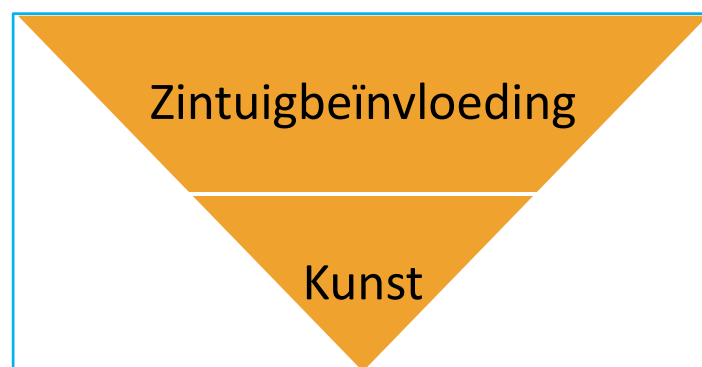
Dit hoofdstuk schets een grof kader van kunst en van veiligheid. Eerst komt het kader van kunst aan bod. Vervolgens gaat het hoofdstuk kort in op veiligheid waar de nadruk op sociale veiligheid wordt gelegd. Met deze kaders is de rest van de beschouwing gewerkt.

1.1 Kunst

De definitie van 'kunst' is in deze beschouwing als volgt: *Het vermogen om schoonheid te scheppen, esthetisch genot op te wekken, troost & verzoening te bieden en een kritische blik te werpen* (Broek, 2013, p.15). Esthetisch genot betekent: *ergens plezier aan beleven, omdat het individu het als mooi ervaart* (Broek, 2013, p.15). Deze definitie laat nog zeer veel ruimte over voor een vrije interpretatie. Om meer kadering te geven aan het begrip is een onderscheid gemaakt tussen zintuigbeïnvloeding en kunst.

Om iets te kunnen interpreteren als mooi moet het individu eerst iets waarnemen. Deze waarneming wordt ook wel een 'prikkel' genoemd. Receptoren in de zintuigcellen reageren op prikkels van buitenaf. De receptoren zetten de prikkel om in een elektrisch sein, ook wel een impuls genoemd. Dit impuls gaat vervolgens via zenuwcellen naar de hersenen. Vervolgens bepalen de hersenen of actie gewenst is of dat actie uit kan blijven. De sterkte van een prikkel kan variëren. In de biologie noem je de zwakste prikkel die een receptor kan waarnemen de drempelwaarde. Een prikkel onder deze drempelwaarde kan de receptor niet waarnemen. Wanneer een prikkel sterker is, zal de receptor per seconde meer impulsen afgeven. Een hogere impulsfrequentie registreren de hersenen als een sterkere prikkel (10 voor biologie, 2016).

Er is een verschil tussen zintuigbeïnvloeding en kunst. Zintuigbeïnvloeding speelt in op de effecten die bepaalde prikkels kunnen veroorzaken. Door gericht prikkels op iemand af te sturen kan het gedrag van die persoon beïnvloed worden en daarmee ongewenst veranderen. Zintuigbeïnvloeding kan doormiddel van bijvoorbeeld geur, beeld en geluid (Kuiper, Meijer & Van der Wiele, 2016, p.22-32; Smeets et al., 2012, p.11-12). Kunst heeft een diepere dimensie dan zintuigbeïnvloeding. Kunst moet bijvoorbeeld de verbeelding en de fantasie kunnen prikkelen, maar het kan ook mogelijk zijn dat kunst een kritische boodschap uitdraagt waar mensen over na kunnen denken. Bij kunst komt er veel meer artistieke vrijheid en originaliteit kijken dan bij zintuigbeïnvloeding het geval is. In de praktijk lijkt de veiligheidswereld vooral te neigen naar zintuigbeïnvloeding (Geïnterviewde 4, persoonlijke communicatie 24-01-2017; Geïnterviewde 5, persoonlijke communicatie 07-02-2017). Figuur 1 hieronder geeft weer hoe kunst een verdiepingsslag maakt op zintuigbeïnvloeding, maar tevens is te zien dat kunst exclusiever is dan zintuigbeïnvloeding. Deze exclusiviteit komt voort uit het gegeven dat kunst altijd origineel is (Geïnterviewde 5, persoonlijke communicatie 07-02-2017).

Figuur 1 Diepte van kunst, D. Weij, 2017 te Utrecht.

1.2 Sociale veiligheid

Veiligheid bestaat grofweg uit twee onderdelen: fysieke veiligheid en sociale veiligheid. Fysieke veiligheid is de mate waarin mensen beschermd zijn en zich beschermd voelen tegen ongevallen van niet-menselijke oorsprong. Uitingvormen van fysieke veiligheid zijn onder andere: natuurrampen, arbeidsongevallen, brand, instorting en terrorisme (Stol, Tielenburg, Rodenhuis, Pleysier & Timmer, 2011, p.49).

Sociale veiligheid betreft de mate van bedreiging van de veiligheid door burgers onderling, maar betreft ook de algemenere gevoelens zoals onbehagen en onzekerheid (Blokland, 2009, p.20-21). Het sociaal klimaat waar het individu zich in begeeft heeft invloed op de mate waarin het individu onveiligheid ervaart. In het sociaal klimaat spelen de waarneming in hoeverre burgers onderling normen en waarden delen en de beleving van sociale verbondenheid (Gemerden & Staats, 2006, p.20). De uitingvormen van sociale veiligheid zijn: persoon gerelateerde criminaliteit, overlast en onveiligheidsgevoelens (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling [RMO], 2004, p.12-13).

Beide vormen van veiligheid bestaan uit een objectief en een subjectief deel. Objectieve veiligheid is het daadwerkelijke gemeten aantal slachtoffers. Subjectieve veiligheid omschrijft de zorgen en angsten rondom het zijn van een slachtoffer, ook wel onveiligheidsgevoelens genoemd (RMO, 2004, p.12-13). Het komt vaak voor dat de subjectieve en de objectieve veiligheid niet met elkaar overheen komen. Over het algemeen zijn mensen juist angstiger of minder angstig om slachtoffer te worden dan de statistiek aangeeft (Maas-de Waal, 2002, p.245). Voor deze beschouwing is de subjectieve veiligheid interessant.

2 Conceptuele modellen

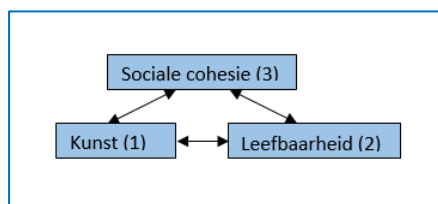
Het conceptueel model is een zeer simplistische weergave van de complexe werkelijkheid. De wetenschap doet veel onderzoek naar dat wat wij als mensen in het dagelijks leven als de werkelijkheid aanschouwen. Ondanks het vele onderzoek dat is gedaan blijven er hiaten bestaan. Om deze reden dient zowel het ontwikkelen als het interpreteren van modellen met enige terughoudendheid te gebeuren. Ook de modellen die in deze beschouwing staan hebben met hiaten te maken. Zo is er over bepaalde thematiek zoals onveiligheidsgevoelens nog veel onderzoek nodig.

Het ontwikkelde conceptueel model is aan verandering onderhevig geweest. In grove lijnen heeft het conceptueel model drie verschillende gedaantes gehad. Tussen versie 1 en versie 2 zit het uitvoeren van een literatuurstudie. De transitie van versie 2 naar versie 3 is tot stand gekomen door zowel literatuur als oriënterende gesprekken.

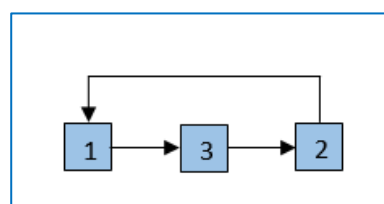
2.1 De transitie van het conceptueel model

Versie 1

Versie 1 van het conceptueel model heeft de focus vooral liggen op de onderlinge verhouding tussen kunst, sociale cohesie en leefbaarheid. Er is gekeken of de thema's in driehoeksverhouding staan zoals figuur 2 toont of een cyclisch verband hebben zoals in figuur 3. Uit de theorie is gebleken dat er meer variabelen een rol spelen dan deze zeer basale modellen tonen.

Figuur 1 Driehoeksverhouding thema's kunst, leefbaarheid, sociale cohesie, D. Weij, 2017, te Utrecht

Figuur 3 Cyclisch verband kunst, leefbaarheid, sociale cohesie, D. Weij, 2017, te Utrecht

Leefbaarheid is de mate waarin de directe woon- en leefomgeving van burgers aansluit bij de fysieke en psychische behoeften die zij aan de omgeving stellen. (Rijksoverheid z.j.a; Stol et al., 2011, p. 51). In 2014 bracht het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) een nieuwe versie van de leefbarometer uit (Leidelsemeijer et al., 2014). Leidelsemeijer et al. delen in hun onderzoek leefbaarheid op in de volgende vijf dimensies: woningen, fysieke omgeving, voorzieningen, bewoners en veiligheid.

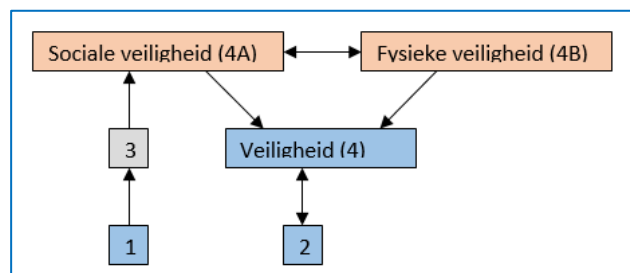
Veiligheid bestaat grofweg uit twee onderdelen: fysieke veiligheid en sociale veiligheid. Fysieke veiligheid is de mate waarin mensen beschermd zijn en zich beschermd voelen tegen ongevallen van niet-menselijke oorsprong. Uitingsvormen van fysieke veiligheid zijn onder andere: natuurrampen, arbeidsongevallen, brand, instorting en terrorisme (Stol, Tielenburg, Rodenhuis, Pleysier & Timmer, 2011, p.49). Sociale veiligheid betreft de mate van bedreiging van de veiligheid door burgers onderling, maar betreft ook de algemenere gevoelens zoals onbehagen en onzekerheid (Blokland, 2009, p.20-21). Het sociaal klimaat waar het individu zich in begeeft heeft invloed op de mate waarin het individu onveiligheid ervaart. In het sociaal klimaat spelen de waarneming in hoeverre burgers onderling normen en waarden delen en de beleving van sociale verbondenheid een rol (Gemerden & Staats, 2006, p.20). De uitingsvormen van sociale veiligheid zijn: persoon gerelateerde criminaliteit, overlast en onveiligheidsgevoelens (RMO, 2004, p.12-13).

Veiligheid is een van de pijlers van leefbaarheid. Pas wanneer veiligheid, zekerheid en bescherming voldoende zijn gaat de mens zich focussen op het leggen van sociale contacten (Zwaard & De Koning, 2011, p. 59). De veiligheid waar leefbaarheid op leunt als pijler richt zich vooral op sociale veiligheid.

De fysieke veiligheid zit verweven in de overige vier pijlers. De uitingsvormen van sociale veiligheid zijn: persoons gerelateerde criminaliteit, overlast en onveiligheidsgevoelens (RMO, 2004, p.12-13). In het conceptueel model is dan ook een directe link tussen veiligheid en leefbaarheid. Deze link gaat beide richtingen op. Veiligheid beïnvloedt de leefbaarheid, maar de leefbaarheid in de omgeving heeft invloed op de veiligheid.

De sociale cohesie valt onder sociale veiligheid. Sociale cohesie heeft betrekking op de mate waarin mensen door middel van hun gedrag en beleving betrokken zijn bij maatschappelijke verbanden in diens persoonlijk leven, in de maatschappij en in de samenleving (Schnabel, Bijl, & Hart, 2008, p.17). Uit onderzoek is gebleken dat mensen zich veiliger voelen in een omgeving waarin zij mensen kennen en waar gezamenlijke activiteiten worden ondernomen. Het hoeft overigens niet te betekenen dat deze onderlinge bekendheid ook daadwerkelijk een veiligere omgeving creëert. Sociale cohesie is dus voornamelijk een gevoelsfactor (RMO, 2004, p.32). Concrete voorbeelden waarin sociale cohesie tot uiting komt zijn: activiteiten met de buurtbewoners doen, gezamenlijk de heersende normen en waarden naleven en het kennen van de buurtbewoners (Hart, 2002, p.33). Een van de activiteiten die buurtbewoners gezamenlijk kunnen uitvoeren is het uitvoeren of creëren van een kunstvorm.

Aan de hand van bovenstaande theorie is versie 1 van het conceptueel model ontwikkeld. Dit model is nog niet compleet en correct uitgewerkt. Het model dient als handvat tijdens de literatuurstudie om nieuwe informatie beter te kunnen plaatsen. De verschillende kleuren in het model staan voor een verdiepingsslag van de hoofdthema's. Het is in dit model nog zoeken naar de positie van bepaalde begrippen. Nader onderzoek is nodig naar de vraag of sociale cohesie een hoofdthema is of dat sociale een afgeleide is dat tot stand komt door middel van kunst. De hoofdthema's zijn blauw, de eerste afgeleide van het hoofdthema is oranje en de afgeleide daarvan is grijs. Dit zal in de komende versies op dezelfde manier opgebouwd zijn.

Figuur 4 Conceptueel model versie 1.0, D. Weij, 2017, te Utrecht

Versie 2

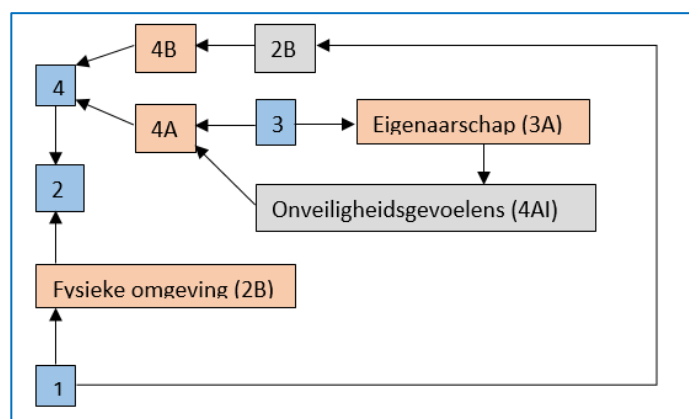
De tweede versie van het conceptueel model is tot stand gekomen na het uitvoeren van de literatuurstudie. In versie 2 blijft de tweedeling tussen fysieke en sociale veiligheid bestaan. Uit de literatuurstudie komt naar voren dat de factoren kunst en sociale cohesie op meer factoren van leefbaarheid invloed uitoefenen dan alleen op de veiligheid. In deze versie is nog geen gebruik gemaakt van het aangeven van een positieve of negatieve invloed van een factor.

In tegenstelling tot wat het conceptueel model van versie 1 suggereert is de verbinding tussen kunst en sociale cohesie complexer. Niet alleen de deelname aan een kunstproject, maar ook de fysieke omgeving zelf kan mogelijk bijdragen aan een versterking van de sociale cohesie. Door deel te nemen aan een kunstproject ga je eigenaarschap voelen over het eindproduct. Dit eigenaarschap leidt ertoe dat bewoners zich verbonden gaan voelen met hun woonomgeving. De verbondenheid leidt op zijn beurt ervoor dat bewoners dezelfde normen en waarden gaan nastreven (López et al., 2011, p.10-20). Een voorbeeld is het schoonhouden van de omgeving van het kunstwerk met zijn allen en elkaar erop aanspreken als iemand het kunstwerk vervuult. De woonomgeving blijft dan schoner waardoor de leefbaarheid van de wijk hoger is dan voor de interventie. Gezamenlijk de heersende normen en

waarden nastreven kan daarnaast ook een positief effect hebben op de sociale cohesie en dus een negatief effect hebben op onveiligheidsgevoelens.

De fysieke omgeving dient veilig te zijn en daarnaast bescherming en zekerheid te bieden (Zwaard & De Koning, 2011, p. 59). Kunst uit zich in de fysieke omgeving. Bepaalde materialen, kleuren, geuren en muziek kunnen ongewenst gedrag verminderen. Een afname van ongewenst gedrag leidt tot een afname van onveiligheidsgevoelens (RMO, 2004, p.32).

Bepaalde factoren, zoals de fysieke omgeving, kennen verschillende posities in het conceptueel model (figuur 5). Enerzijds heeft de fysieke omgeving direct invloed op de leefbaarheid. Anderzijds heeft de fysieke omgeving invloed op de fysieke veiligheid. Door bijvoorbeeld een kunstwerk op een positie te plaatsen dat het overzicht voor automobilisten afneemt beïnvloedt kunst de fysieke omgeving negatief en neemt de fysieke veiligheid af.

Figuur 5 Conceptueel model versie 2.0, D. Weij, 2017, te Utrecht

Versie 3

De visie over kunst en wat kunst wel en niet omvat is tijdens de oriënterende gesprekken veranderd. Waar kunst in eerste instantie in grote mate gepaard ging met zintuigbeïnvloeding, heeft kunst uiteindelijk in de derde versie een diepere dimensie gekregen (Geïnterviewde 4, persoonlijke communicatie, 24-02-2017; Geïnterviewde 5, persoonlijke communicatie, 07-02-2017). Daarnaast blijkt uit de oriënterende gesprekken dat kunst op veel meer factoren invloed heeft dan de conceptuele modellen versie 1 en 2 doen vermoeden (Geïnterviewde 2, persoonlijke communicatie, 11-01-2017; Geïnterviewde 3, persoonlijke communicatie, 11-01-2017). Om deze reden is leefbaarheid breder uitgezet in het conceptueel model. Het is op deze manier beter te onderzoeken op welke manier kunst effecten heeft op leefbaarheid.

Het conceptueel model versie 3 toont in tegenstellingen tot de voorgaande versies wel het eventuele effect dat kunst heeft op onder andere de basisfactoren van leefbaarheid. Leefbaarheid bestaat uit vijf basisfactoren. Deze basisfactoren kunnen zowel een positieve als een negatieve invloed uitoefenen op de leefbaarheid. In het geval van een negatieve invloed van de basisfactoren zal de leefbaarheid laag zijn. Wanneer de basisfactoren toenemen, dan zal de leefbaarheid hoger uitvallen. Afhankelijk van hoeveel en hoe intens alle factoren aanwezig zijn zal dit resulteren in een meer of minder toename van de leefbaarheid. Het is in dit model belangrijk om te realiseren dat alle basisfactoren gelijk zijn aan elkaar in rang. Tevens is het zo dat de aanwezigheid van de ene basisfactor geen garantie vormt op de aanwezigheid van een andere basisfactor. Er is dus tussen de basisfactoren geen sprake van een oorzakelijk verband.

Daarnaast toont het model dat kunst een positief effect heeft op de sociale cohesie en de factoren die een rol spelen bij (sociale) veiligheid. Langs de weg van sociale cohesie en veiligheid heeft kunst een

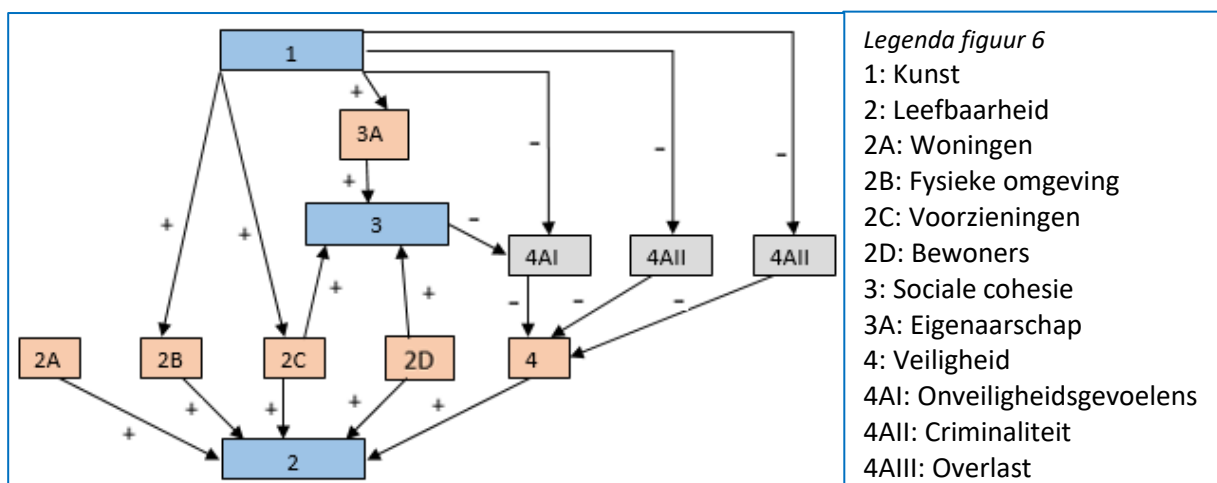
minder directe invloed op de leefbaarheid dan de invloed die kunst heeft op de basisfactoren fysieke omgeving en voorzieningen. Het is niet te zeggen hoeveel de factoren afzonderlijk bijdragen aan de leefbaarheid. Het is mogelijk om per factor te kijken in hoeverre kunst deze beïnvloedt, maar het is niet mogelijk om hier een algemene conclusie over te trekken.

Versie 2 van het conceptueel model impliceert dat het gezamenlijk iets creëren leidt tot gebondenheid met het object en de omgeving. Echter, het gezamenlijk iets creëren en daardoor aan een gezamenlijk doel hebben leidt in lang niet alle gevallen tot blijvende contacten. Bij het gezamenlijk deelnemen aan een kunstproject in de buurt hebben twee of meer bewoners een gezamenlijk doel. Vanwege dit gezamenlijke doel zijn bewoners welwillender om een activiteit met elkaar te ondernemen. Zodra het project is afgerond komt het gezamenlijk doel te vervallen. Het is dan niet vanzelfsprekend dat een relatie tussen de buurtbewoners blijft voortbestaan (Blokland, 2009, p.114). Het bereiken en bevorderen van sociale cohesie impliceert dat er sprake is van een relatie die blijft voortbestaan. De relatie dat het model in figuur 6 suggereert tussen kunst en sociale cohesie is dus plausibel.

In de stedelijke context waar Utrecht zich in bevindt komt er nog een extra factor bij de deelname aan een kunstproject kijken. In steden is er meer sprake van publieke anonimiteit. Deze anonimiteit zorgt ervoor dat bewoners minder snel geneigd zijn contact met elkaar te leggen (Blokland, 2009, p.29, 116). In dit geval dienen bijvoorbeeld specialisten veel inspanning te moeten leveren om ervoor te zorgen dat bewoners zich gaan openstellen. Het investeren in zo een traject kost veel tijd en geld, maar een verbetering van de sociale cohesie is na deze interventie beperkt (Geïnterviewde 2, persoonlijke communicatie, 11-01-2017; Geïnterviewde 3, persoonlijke communicatie, 11-01-2017).

Bewoners kunnen kunst tevens inzetten als sociale functie. Kunst kan onder andere gebruikt worden bij het onderhouden van sociale contacten. Bewoners kunnen samen een museum bezoeken, een concert bijwonen of een theaterstuk aanschouwen. Maar niet iedereen die is geïnteresseerd in een bepaalde kunstvorm besteedt daar ook daadwerkelijk een bezoek aan (Broek, 2013, p.76). In het conceptueel model is dit weergegeven met een verbinding tussen 'voorzieningen' en sociale cohesie. Tevens maakt het model een verbinding tussen kunst en voorzieningen. Het is aannemelijk dat wanneer het aantal kunstuitingen toeneemt, het aantal voorzieningen ook toeneemt.

Het effect dat kunst mogelijk kan hebben op veiligheid is bij versie 2 al aan bod gekomen. In versie 3 is dit specifieker uitgewerkt naar de factoren van sociale veiligheid (RMO, 2004, p.12-13). Tijdens de oriënterende gesprekken is gebleken dat sociale veiligheid en veiligheidsbeleving een rol speelt bij het effect dat kunst heeft. Gezien de complexiteit van (on)veiligheidsgevoelens is dit nader uiteengezet in de volgende paragraaf. Fysieke veiligheid is in het kader van deze beschouwing ondergebracht in de overige vier pijlers.

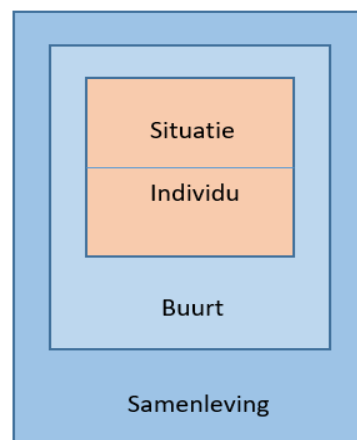
Figuur 6 Conceptueel model 'veiligheid en kunst' versie 3.0, D. Weij, 2017, te Utrecht

2.2 Verdiepingsslag veiligheidsbeleving

Het conceptueel model beperkt zich tot containerbegrippen zoals onveiligheidsgevoelens. Het is uit de oriënterende gesprekken gebleken dat onveiligheidsgevoelens vaak een containerbegrip is. Dit terwijl onveiligheidsgevoelens zeer complex zijn en uit verschillende contexten bestaat. Wat betreft onveiligheidsgevoelens is er nog veel niet bekend.

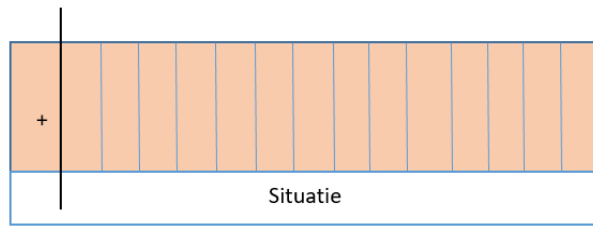
'Om de veiligheidsbeleving te kunnen beïnvloeden moet je weten hoe het werkt en het probleem met veiligheidsbeleving is dat wij niet weten hoe het werkt.'

Veiligheidsbeleving bestaat uit vier verschillende concepten, namelijk: situationele context, persoonlijk geanticipeerd, collectief van een buurt en het collectief van een samenleving (Spithoven, 2010). Figuur 7 toont hoe deze concepten zich tot elkaar verhouden. Een individu maakt deel uit van een buurt. Deze buurt maakt op zijn beurt deel uit van de hele samenleving. De situationele context heeft betrekking op de situatie waar het individu zich in bevindt. Vanaf deze worden veiligheidsgevoelens hoofdzakelijk geproblematiseerd. Vervolgens is het tweede concept persoonlijk geanticipeerd. Het betreft hier vooral persoonlijke kenmerken die sterk doorwerken hoe denk je over jezelf en hoe denk je over de samenleving als geheel. Bij dit concept zijn veel factoren betrokken. Als derde is er het collectief op buurtniveau. Een individu cijfert zichzelf op dit niveau weg in de groep en neemt een collectieve identiteit aan. Ten slotte noemt de respondent het concept samenleving. Het blijkt dat het onderdeel zijn van een samenleving zwaar drukt op het gevoel van onveiligheid (Spithoven, 2010). Ondanks het onderzoek dat is gedaan naar veiligheidsbeleving bestaan er nog veel hiaten. De geïnterviewde 2 (persoonlijke communicatie, 11-01-2017) geeft aan dat veiligheidsbeïnvloeding nog grotendeels een black box is en dat wat terughoudendheid over dit onderwerp op zijn plaats is.

*Figuur 7 Contexten van veiligheidsbeleving.
D. Weij, 2017, naar Spithoven (2010).*

Kunst draagt in sommige gevallen een statement uit, bijvoorbeeld politiek of religieus, maar het daarmee beïnvloeden van een hele samenleving is niet mogelijk. Er spelen nog veel meer factoren mee die een invloed uitoefenen. Het is mogelijk om kunst toe te passen in de situationele context, maar moet dit heel genuanceerd gebeuren. Kunst kan bijvoorbeeld een bijdrage leveren aan een positieve mindset. Een individu dient wel gevoelig te zijn voor kunst en het type kunst wil deze interventie effect hebben. Kunst is een summier detail waar mensen scherp op moeten zijn. Ook de situationele context bestaat uit verschillende factoren (geïnterviewde 2, persoonlijke communicatie, 11-01-2017). Kunst is slechts een van de vele factoren die een situatie kunnen beïnvloeden. Figuur 8 hieronder beeldt dit uit met de plus in een pijler. Alle overige factoren kunnen zowel stimulerende factoren als remmende factoren betreffen.

Figuur 8 Situationele pijlers. D. Weij, 2017, te Utrecht.

3 Beleid in Utrecht

De zeggenschap over de besteding van cultuursubsidies is van oudsher gedecentraliseerd. Lokale en provinciale overheden kunnen zelfstandig invulling geven aan het beleid binnen de kaders van de centrale overheid. Het Nederlandse cultuurbeleid gaat nog een stapje verder. Steden mogen zelfstandig culturele voorzieningen in stand houden of creëren, maar enkele wereldbouwstedelijke gemeenschappen mogen dit ook. Voor het belangrijkste deel van de uitvoering van het cultuurbeleid zijn cultuurfondsen verantwoordelijk. Zij kunnen als zelfstandig bestuursorgaan opereren (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW), 2002, p. 65-66). Desalniettemin neemt de Kamer een stevige positie in bij de cultuurfondsen en houdt de overheid toezicht op de manier hoe de staatssteun wordt uitgegeven (OCW, 2007, p.50).

3.1 Cultuurbeleid

Kunst en cultuur legt de gemeente Utrecht vast in de cultuurnota 2017-2020 *'Utrecht, culturele metropool in ontwikkeling'* (Gemeente Utrecht, 2016). Utrecht combineert kunstvormen met culturele initiatieven in verschillende wijken en stadsdelen. De gemeente onderkent de sociale en maatschappelijke bijdragen van cultuur. De adviescommissie adviseert de gemeente om in te spelen op de recente maatschappelijke en technologische ontwikkelingen, zoals de internationale migratie in Europa. Daarnaast noemt de nota de ontwikkeling dat steeds meer organisaties een domein overstijgende aanpak hanteren. De commissie geeft aan dat de geformuleerde uitgangspunten van de gemeente een remmend effect kan hebben op deze aanpak en adviseert een ontschotting tussen verscheidene kunstdisciplines (Gemeente Utrecht, 2016, p.7-18; Geïnterviewde 5, persoonlijke communicatie, 07-02-2017).

3.2 Veiligheidsbeleid

De gemeente Utrecht legt haar veiligheidsbeleid vast in het Integraal Veiligheidsplan. Doelen die de gemeente gesteld heeft voor de periode 2015-2018 zijn gericht op een afname van criminaliteit, een toename van het veiligheidsgevoel en het voorkomen en bestrijden van incidenten en verstoringen van de openbare orde (Gemeente Utrecht, z.j.a). Daarnaast onderzoekt de gemeente Utrecht haar wijken jaarlijks op verschillende thema's. Deze thema's zijn: bevolking & wonen, sociaal-economisch, veiligheid, sociale infrastructuur & participatie en openbare ruimte & verkeer (Carlier, 2006, p.4).

3.3 Kunst en veiligheid in Utrecht

Momenteel staat een samenwerking tussen het veiligheidsdomein en het culturele domein in de gemeente nog niet vastgelegd in het veiligheidsbeleid of het cultuurbeleid. Zowel vanuit het veiligheidsdomein als uit het culturele domein klinken positieve berichten over een domein overstijgende en integrale aanpak. De gemeente Utrecht heeft onlangs de eerste stappen gezet in een samenwerkingsverband tussen het veiligheidsdomein en culturele domein.

4 Effectiviteit van kunstinterventies

De mogelijke effecten van kunstinterventies zijn in het voorgaande hoofdstukken uitgebreid behandeld aan de hand van het conceptueel model. Daarom volgt er nu kort een samenvatting van de belangrijkste bevindingen.

Bewoners kunnen kunst inzetten als een sociale functie en hiermee de onderlinge banden versterken door samen een activiteit uit te voeren. Het is echter niet zo dat wanneer mensen een interesse hebben in kunst zij hier ook daadwerkelijk een bezoek aan brengen. De effectiviteit van een kunstbezoek kan positief zijn, maar slechts een klein deel van de bewoners brengt een kunstbezoek. Hetzelfde geldt voor het uitvoeren van een kunstproject. Deelname aan een kunstproject kan positieve gevolgen hebben, maar de vraag is hoeveel bewoners een kunstproject bereikt.

Deelname aan een kunstproject leidt mogelijk tot een gevoel van eigenaarschap. Eigenaarschap ondervinden leidt tot verbondenheid met de woonomgeving. Bewoners gaan in dat geval dezelfde normen en waarden nastreven. Het gezamenlijk nastreven van de heersende normen en waarden hebben een positief effect op sociale cohesie, vermindert mogelijk de overlast en laat de veiligheidsbeleving toenemen. De leefbaarheid in het algemeen neemt hierdoor toe.

Valkuilen

Daarnaast zijn er uit de oriënterende gesprekken en de literatuurstudie enkele valkuilen naar boven gekomen met betrekking tot het gebruik van kunstinterventies. Een van de punten waar men aandacht aan dient te besteden is het leveren van maatwerk. In de gevoerde gesprekken komt duidelijk naar voren dat iedere omgeving waar de interventie plaatsvindt anders is en vraagt om een andere aanpak. Dit vraagt dus om het investeren van veel tijd in het doen van een onderzoek naar de omgeving en de wensen van de bewoners. Ervoor zorgen dat de interventie aansluit bij de wensen van de bewoners creëert meer draagvlak voor de interventie.

'Tegenwoordig moet alles functioneel zijn. De vraag is in hoeverre er nog draagvlak is voor kunst wanneer kunst niet efficiënt en multifunctioneel is.'

Een interventie waarbij de gemeente gebruik maakt van kunst is zeer kostbaar. Dit komt onder andere doordat een kunstobject zeer onderhoudsintensief is en er bij de interventie veel mensen betrokken zijn. Voor grotere gemeenten zoals Rotterdam, Amsterdam en Utrecht is het financieel beter te bekostigen dan voor kleine gemeenten. Wanneer kleine gemeenten gebruik willen maken van een interventie met kunst zullen zij met creatieve oplossingen moeten komen om de kosten te verlagen.

Ten slotte is het een probleem dat er uiteindelijk gewenning op kan treden. Het kunstobject zal in de eerste periode een grote positieve stimulans afgeven. Na verloop van tijd neemt de positieve stimulans af. De paragraaf hieronder gaat dieper in op het optreden van gewenning.

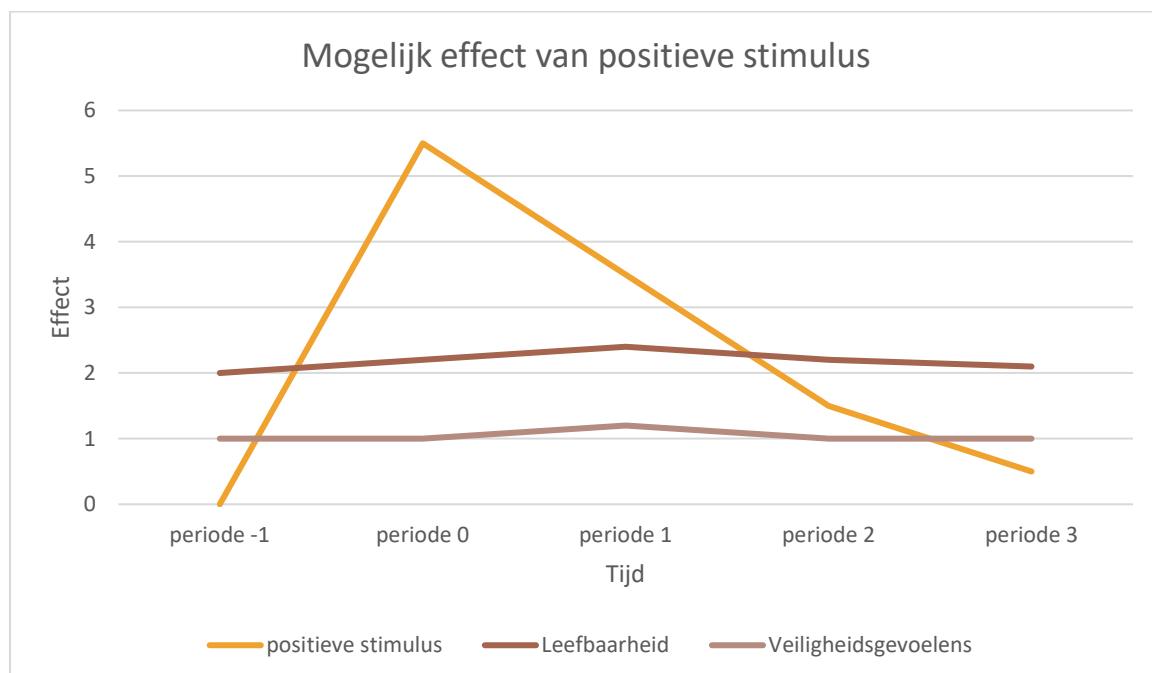
4.1 Het optreden van gewenning

In de verschillende oriënterende gesprekken (geïnterviewde 2, persoonlijke communicatie, 11-01-2017; Geïnterviewde 3, persoonlijke communicatie, 11-01-2017) is het risico benoemd dat er gewenning op kan treden voor de interventie. Deze gewenning kent een neurologische oorzaak. Om iets te kunnen interpreteren als mooi moet het individu eerst iets waarnemen. Deze waarneming wordt ook wel een 'prikkel' genoemd. Receptoren in de zintuigcellen reageren op prikkels van buitenaf. De receptoren zetten de prikkel om in een elektrisch sein, ook wel een impuls genoemd. Dit impuls gaat vervolgens via zenuwcellen naar de hersenen. Vervolgens bepalen de hersenen of actie gewenst is of dat actie uit kan blijven. De sterkte van een prikkel kan variëren. In de biologie noem je de zwakste prikkel die een receptor kan waarnemen de drempelwaarde. Een prikkel onder deze drempelwaarde kan de receptor niet waarnemen. Wanneer een prikkel sterker is, zal de receptor per seconde meer

impulsen afgeven. Een hogere impulsfrequentie registreren de hersenen als een sterkere prikkel (10 voor biologie, 2016).

'Kunst is tijdig, op den duur valt dit weg in het grotere geheel.'

De drempelwaarde van een receptor is variabel. Er kan gewenning optreden voor bepaalde prikkels. De drempelwaarde neemt hierdoor toe. Een receptor neemt de prikkel weer waar wanneer de sterkte van diezelfde prikkel toeneemt (10 voor biologie, 2016). Wanneer iemand voor het eerst met een kunstobject wordt geconfronteerd is de prikkel van dit object nieuw en dus hoog. Naarmate de bewoner vaker geconfronteerd wordt met het kunstobject treedt er in de loop der tijd gewenning op. De positieve stimulus van het object zal in de loop der tijd dus ook verzwakken. De leefbaarheid kan dus in de loop der tijd terugnemen, omdat bewoners de positieve stimulus van het kunstobject minder ervaren.

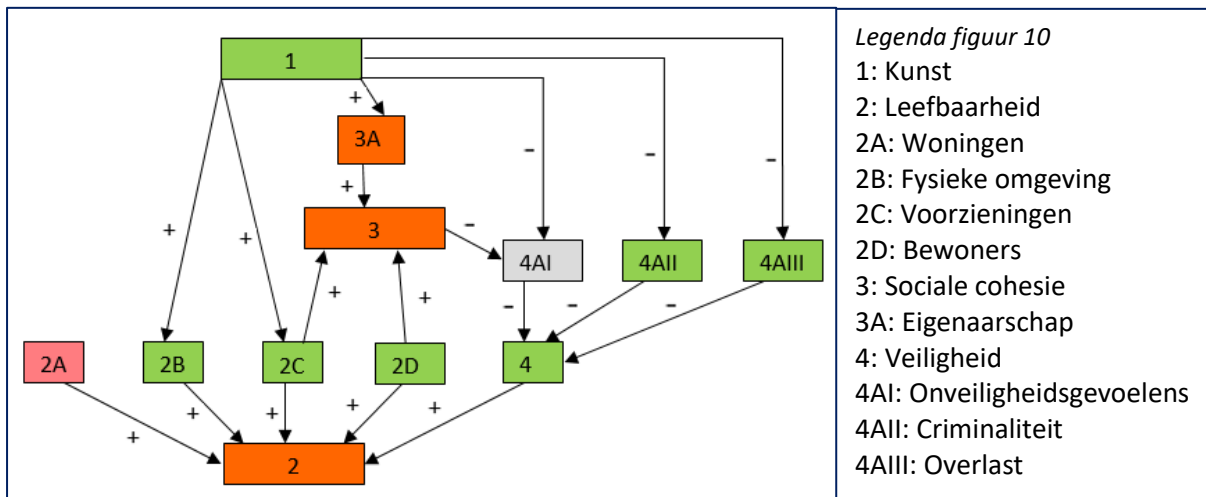

Figuur 9 Mogelijke effecten van positieve stimulus. D. Weij, 2017, te Utrecht.

Figuur 9 toont zeer grof het verwachte effect van een positieve stimulus op de leefbaarheid en de veiligheidsgevoelens. Periode 0 is de datum waarop het kunstobject is opgeleverd. Zoals te zien is verliest de positieve stimulus na verloop van tijd aan kracht. De leefbaarheid zal niet onmiddellijk verbeteren, maar met enige vertraging. Het heeft tijd nodig om meerdere mensen een positieve ervaring te laten ondervinden van het kunstobject. Daarnaast zijn veiligheidsgevoelens zeer omvangrijk. Ook in de veiligheidsgevoelens zit een vertraagde en hele lichte reactie op de stimulus. De stimulus heeft slechts een klein effect op de leefbaarheid en op de veiligheidsgevoelens, omdat zowel de leefbaarheid als de veiligheidsgevoelens zeer complex zijn met velen factoren die een rol spelen. Tegenover de positieve beïnvloeding van slechts een factor staan er nog veel remmende factoren. Het fenomeen rondom gewenning krijgt in de praktijk nog niet veel aandacht. Een diepgaander onderzoek naar het optreden van gewenning is wenselijk, omdat er nog niet veel bekend over is. Wanneer de gemeente Utrecht zou willen investeren in kunstinterventies dient zij vooraf een kosten-batenanalyse te maken. Als in de praktijk blijkt dat gewenning optreedt heeft dit mogelijk een negatieve of positieve invloed op onder andere de kosten-batenanalyse.

4.2 Toepasbaarheid van kunstinterventies in Utrecht

In de stedelijke context van Utrecht dienen professionals veel inspanning te leveren om bewoners ertoe aan te zetten deel te nemen aan een kunstproject. De stedelijke context maakt dat er sprake is van publieke anonimiteit. Deze anonimiteit beperkt de sociale cohesie. Gezamenlijk iets creëren leidt lang niet altijd tot de blijvende contacten die nodig zijn om de sociale cohesie en leefbaarheid te verbeteren. De gemeente dient dus zeer veel te investeren in een interventie zonder dat de interventie positieve en blijvende resultaten waarborgt (Blokland, 2009, p.29, 116; geïnterviewde 2, persoonlijke communicatie, 11-01-2017; Geïnterviewde 3, persoonlijke communicatie, 11-01-2017). Het conceptueel model dat eerder in deze beschouwing is behandeld is in figuur 10 specifiek toegepast op de stedelijke context van Utrecht.

Figuur 10 Conceptueel model op Utrecht toegepast. D. Weij, 2017, te Utrecht

Het rood kleuren van het blokje woningen (2A) duidt erop dat 'woningen' in het kader van deze beschouwing niet mee is genomen. De factor 'woningen' heeft invloed op de leefbaarheid, omdat de woning een veilige en beschermde omgeving kan bieden aan de mens. Zoals Maslow in zijn piramide toont zijn veiligheid en bescherming een van de basisprincipes die nodig zijn om zich als mens voort te kunnen planten (Zwaard & De Koning, 2011, p. 59). De dimensie wonen heeft betrekking op: bouwperiode, woningtype, kleine woningen, luxewoningen en eigendomssituatie (Leidelmeijer et al., 2014, p.123-131). Kunst kan op geen manier invloed uitoefenen op de factoren die van invloed zijn op de dimensie 'woningen'. De dimensie wonen staat in het conceptueel model om een compleet beeld te schetsen, maar het onderzoek zal deze dimensie niet meenemen.

Op alle groene vakken (te wetende: 1, 2B, 2C, 2D, 4, 4AII en 4AIII) zijn onder de aandacht van de gemeente Utrecht. De gemeente investeert jaarlijks aan de hand van subsidies geld in de culturele ontwikkeling van Utrecht (Gemeente Utrecht, 2016, p.7-18; Geïnterviewde 5, persoonlijke communicatie, 07-02-2017). Deze investering is terug te zien in het bestaan van voorzieningen zoals bioscopen en theaterzalen.

De gemeente schrijft eens in de vier jaar een veiligheidsplan. Daarin beschrijft de gemeente waar haar prioriteiten omtrent de veiligheid van de stad liggen. Uit dit plan is op te maken dat de Utrecht investeert in het verbeteren van de veiligheid door onder andere criminaliteit aan te pakken en overlast terug te dringen. De fysieke omgeving komt hierbij ook aan de orde. Daarnaast investeert Utrecht veel in het laten afnemen van onveiligheidsgevoelens (Gemeente Utrecht, z.j.a). Echter, de wetenschap is zo beperkt in haar kennis omtrent veiligheidsbeleving dat het blokje grijs is gebleven.

Het vakje bewoners ik ook groen gekleurd. Om een goede leefbaarheid in Nederland te waarborgen is op 22 december 2005 de Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek (Wbmgp) in werking getreden. Deze wet is voor steden die kampen met lokale sociaal-economische problemen en alle voorgaande aanpakken geen positief resultaat opleverden (BZK, 2016). Wbmgp maakt het mogelijk om selectieve woningtoewijzing uit te voeren en op deze manier kan de gemeente invloed uitoefenen op de bewonerssamenstellingen. Het inzetten van de wet is overigens alleen mogelijk bij grootschalige problematiek.

De leefbaarheid, het eigenaarschap en de sociale cohesie zijn oranje gekleurd. De leefbarometer geeft aan dat de leefbaarheid in de stad Utrecht meerdere malen 'ruim onvoldoende' scoort (BZK, z.j.a). Daarnaast scoort de sociale cohesie in de wijken van gemeente Utrecht tussen de 4,7 en de 6,5 op een schaal van 0 tot 10 (Carlier, 2006, p.17). Om deze lage score dient de gemeente Utrecht in zowel de leefbaarheid als de sociale cohesie te investeren. De bewoners van Utrecht bevinden zich in een stedelijke context waardoor er onderling meer publieke anonimiteit heerst. Deze anonimiteit zorgt ervoor dat bewoners minder snel geneigd zijn contact met elkaar te leggen (Blokland, 2009, p.29, 116). De gemeente Utrecht zal dus veel tijd en geld moeten investeren in de bewoners als vorens een interventie kan beginnen (Geïnterviewde 2, persoonlijke communicatie, 11-01-2017; Geïnterviewde 3, persoonlijke communicatie, 11-01-2017).

Literatuurvermelding

- Baarda, B. (2014). *Dit is onderzoek! (2de druk)*. Groningen/Houten, Nederland: Noordhoff Uitgevers.
- Blokland, T. (2009). *Veiligheidsbeleving en sociale controle in de grote stad*. Amsterdam, Nederland: Amsterdam University Press.
- Broek, A. van den (2013). *Kunstminnend Nederland?* Den Haag, Nederland: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Bussemaker, J. (8 juni 2015a). *Ruimte voor cultuur* [kamerbrief]. Geraadpleegd op 29 november 2016, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kunst-en-cultuur/documenten/beleidsnota-s/2015/06/08/ruimte-voor-cultuur>
- Bussemaker, J. (8 juni 2015b). *Ruimte voor cultuur: Uitgangspunten cultuurbeleid 2017-2020* [kamerbrief]. Geraadpleegd op 29 november 2016, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kunst-en-cultuur/documenten/beleidsnota-s/2015/06/08/ruimte-voor-cultuur>
- Carlier, B. (2016). *Wijkwijzer 2016: De 10 Utrechtse wijken en 5 krachtwijken in cijfers*. Utrecht, Nederland: Gemeente Utrecht.
- Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] (2016a). *Veiligheidsmonitor 2015*. Den Haag, Nederland: Auteur.
- Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] (2016b). *Bevolking; ontwikkeling in gemeenten met 100 000 of meer inwoners*. Geraadpleegd op 7 december 2016, van <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=70748ned&D1=0,26,40,73,75,81,83&D2=0&D3=0&D4=26&D5=I&HDR=G2,G1,G4,G3&STB=T&VW=T>
- Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] (z.j.a) *Bevolking; kerncijfers*. Geraadpleegd op 29 november 2016, van <http://statline.cbs.nl/Statweb/selection/?DM=SLNL&PA=37296NED&VW=T>
- Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] (z.j.b). *Wijk- en buurtkaart 2016*. Geraadpleegd op 29 november 2016, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/nederland-regionaal/geografische%20data/wijk-en-buurtkaart-2016>
- Decorte, T. & Zaitch, D. (2010). *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*. Leuven, België: Uitgeverij Acco.
- Dienst Communicatie van de Europese Commissie (2016). *Cultuur in de Europese Unie*. Geraadpleegd op 21 december 2016, van https://europa.eu/european-union/topics/culture_nl
- Dijk, J. van, Huisman, W. & Nieuwbeerta, P. (2014). *Actuele criminologie*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Geïnterviewde 1 (10-01-2017). *Verwerking oriënterend gesprek 1*. Bijlage 4
- Geïnterviewde 2 (11-01-2017). *Verwerking oriënterend gesprek 2*. Bijlage 4
- Geïnterviewde 3 (11-01-2017). *Verwerking oriënterend gesprek 3*. Bijlage 4
- Geïnterviewde 4 (24-01-2017). *Verwerking oriënterend gesprek 4*. Bijlage 4

Geïnterviewde 5 (07-02-2017). *Verwerking oriënterend gesprek 5*. Bijlage 4

Gemeente Utrecht (2016). *Utrecht, culturele metropool in ontwikkeling*. Utrecht, Nederland: Auteur.

Gemeente Utrecht (z.j.a) *Integraal Veiligheidsplan Utrecht 2015-2018*. Utrecht, Nederland: Auteur.

Gemeente Utrecht (z.j.b) *Kunst en cultuur*. Geraadpleegd op 29 november 2016, van <https://www.utrecht.nl/wonen-en-leven/vrije-tijd/kunstcultuur/>

Gemeente Utrecht (z.j.c) *Kunst en cultuur: Kunst in de buitenruimte*. Geraadpleegd op 29 november 2016, van <https://www.utrecht.nl/wonen-en-leven/vrije-tijd/kunstcultuur/kunst-in-de-buitenruimte/>

Gemerden, E. van & Staats, H. (2006). *Ontwerp en sociale veiligheid: Eindrapportage*. Leiden, Nederland: Sectie Sociale en Organisationspsychologie, Universiteit Leiden.

Hart, J. de (2002). Sociale cohesie bij individuele burgers. In J. de Hart (Red). *Zekere banden: Sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Den Haag, Nederland: Centraal en Cultureel Planbureau.

Kuiper, J., Meijer, S. & Wiele, D. van der (2016) *Veiligheidsverleiding*. Utrecht, Nederland: Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid.

Leidelmeijer, K., Marlet, G., Ponds, R., Schulenburg, R., Woerkens, C., & Ham, M. van (2014) *Leerbarometer 2.0: Instrumentontwikkeling*. Den Haag, Nederland: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

López, M., Luten, I., Woldendorp, T. & Zwam, C. van (2011). *Handboek veilig ontwerp en beheer. Sociale veiligheid in buitenruimten, gebouwen en woningen*. Bussum: Uitgeverij THOTH.

Maas-de Waal, C. (2002). Veiligheid, ontwikkelingen en stand van zaken. In J. de Hart (Red). *Zekere banden: Sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Den Haag, Nederland: Centraal en Cultureel Planbureau.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties [BZK] (z.j.a). *Kaart*. Geraadpleegd op 22 november 2016, van <http://www.leefbaarometer.nl/kaart/#kaart>

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties [BZK] (2016). *Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek* [Factsheet]. Den Haag, Nederland: Auteur.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen [OCW] (2002). *Cultuurbeleid in Nederland*. Den Haag, Nederland: Sdu Uitgevers.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen [OCW] (2007). *Kunst van leven: hoofdlijnen cultuurbeleid*. Den Haag, Nederland: Auteur.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen [OCW] (2016). *Rijksmonumentenregister*. Geraadpleegd op 30 november 2016, van <https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/>

Raad voor Cultuur (z.j.). *Podiumkunsten*. Geraadpleegd op 30 november 2016, van <https://www.cultuur.nl/adviezen/podiumkunsten/item19>

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling [RMO] (December 2004). *Sociale veiligheid organiseren: Naar herkenbaarheid in de publieke ruimte*. Den Haag, Nederland: Sdu Uitgevers.

Rijksoverheid (z.j.a). *Wat is de leefbaarometer?* Geraadpleegd op 17 november 2016, van <http://www.leefbaarometer.nl/page/leefbaarometer>

Schnabel, P., Bijl, R., & Hart, J. de (2008). *Betrekkelijke betrokkenheid: Studies in Sociale Cohesie* [Rapport 2008/26]. Den Haag, Nederland: Centraal en Cultureel Planbureau.

Smeets, M. E., Hof, K. van 't & Hooft, A. van der (2012). *Multisensory Safety: Zintuigbeïnvloeding in de veiligheidszorg: Een verkenning van de mogelijkheden*. Z.p.: Auteur.

Stichting Landelijke Expertisegroep Veiligheidpercepties [LEV] (z.j.). *Zintuigbeïnvloeding en veiligheid: een scan van recente literatuur en praktijk*. Amsterdam, Nederland: Auteur.

Stol, W., Tielenburg, C., Rodenhuis, W., Pleysier, S., & Timmer, J. (2011). *Basisboek Integrale Veiligheidskunde (2de editie)*. Den Haag, Nederland: Boom Lemma Uitgevers.

Spithoven, R. (2010). *Niet bang maar onzeker*. Amsterdam, Nederland: Vrije Universiteit Amsterdam.

Swanborn, P. G. (2010). *Basisboek sociaal onderzoek (5de editie)*. Amsterdam, Nederland: Boom Lemma Uitgevers.

Zijlstra, H. (10 juni 2011a). *Cultuur beweegt: De betekenis van cultuur in een veranderende samenleving* [kamerbrief]. Geraadpleegd op 29 november 2016, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kunst-en-cultuur/inhoud/kunst-en-cultuurbeleid>

Zijlstra, H. (10 juni 2011b). *Meer dan kwaliteit: een nieuwe visie op cultuurbeleid* [kamerbrief]. Geraadpleegd op 29 november 2016, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kunst-en-cultuur/inhoud/kunst-en-cultuurbeleid>

Zwaard, W., & Koning, E. de (2011). *Modellen voor veiligheidsprofessionals (2de editie)*. Nieuwekerk aan den IJssel, Nederland: Gelling Publishing.

10 voor biologie. (2016). *Hoofdstuk 1: Van prikkel naar impuls*. Geraadpleegd op 7 december 2016, van <http://www.10voorbiologie.nl/index.php?cat=9&id=1217>

Bijlagen

Bijlage 1: Probleemstelling

In dit hoofdstuk staat de probleemstelling uitgewerkt. Allereerst gaat het hoofdstuk in op de algemene achtergrond van de beschouwing. Vervolgens komt de aanleiding van de beschouwing aan bod. In de derde paragraaf staat de doelstelling centraal. Het hoofdstuk sluit af met de vraagstelling die de hele beschouwing centraal blijft staan.

1.1 Achtergrond

Maslow brengt met zijn piramide alle basisfactoren in kaart waar de mens mee te maken krijgt om het voortbestaan mogelijk te maken. De mens heeft van nature behoefte aan veiligheid, zekerheid en bescherming. Deze factoren zijn voor de mens nodig om te kunnen overleven. Pas wanneer al deze basisfactoren voldoende aanwezig zijn is sociaal contact leggen en onderhouden mogelijk. Dit sociale contact heeft de mens nodig om uiteindelijk erkenning en waardering te ontvangen voor gedane werk. De erkenning en waardering zorgt ervoor dat een individu zich wil blijven ontwikkelen en blijft investeren in zichzelf en de omgeving (Zwaard & De Koning, 2011, p. 59).

Het uitvoeren van gezamenlijke activiteiten, onderlinge bekendheid creëren en verbondenheid creëren tussen omgeving, bewoner en bezoeker kan men bevorderen door gebruik te maken van kunst. Het gezamenlijk uitvoeren van een kunstproject is een factor onderlinge bekendheid en verbondenheid met de omgeving kan creëren. Tevens kan kunst door de uitstraling van bijvoorbeeld een kunstobject een positieve en warme sfeer creëren in de omgeving.

Europese Unie

De Europese Unie geeft aan kunst en creativiteit in Europa te stimuleren en steunen. Dit doet zij doormiddel van subsidies, steun aan onderzoeksprojecten en steun voor samenwerking met internationale partners. De Europese Unie heeft het programma 'Creatief Europa' opgezet. Dit programma is geïnitieerd om in de Europese filmindustrie en de kunsten- en creatieve sector werkgelegenheid te verbeteren (Dienst Communicatie van de Europese Commissie, 2016).

Nederland

Gemiddeld scoort de leefbaarheid van de Nederlandse gemeenten tussen de 'ruim voldoende' en 'goed' in de leefbarometer. Wanneer (het kaart van leefbarometer) inzoomt op wijkniveau en buurtniveau is een verschil tussen 'zeer onvoldoende' en 'uitstekend' waar te nemen. In het noorden van Nederland komt de score niet onder zwak. Richting de randstad komt 'zeer onvoldoende' tot 'zwak' meerdere malen voor. Zie hiervoor bijlage 1, figuur 1 (BZK, z.j. a).

De veiligheidsmonitor onderzoekt de sociale cohesie op landelijk niveau in Nederland. Uit de veiligheidsmonitor van 2015 (Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), 2016a, p.23-24) blijkt dat de sociale cohesie over het algemeen goed scoort. In totaal geeft 69% van de respondenten aan dat zij het als prettig ervaren hoe mensen in de buurt met elkaar omgaan. Daarnaast geeft 68% van de respondenten aan dat zij tevreden zijn met de bevolkingssamenstelling van de eigen buurt. Tevens voelt 60% van de respondenten zich thuis bij mensen die in dezelfde buurt wonen. Een kleiner percentage (43%) geeft aan de woonbuurt als een gezellige buurt te ervaren waar mensen elkaar helpen en dingen samendoen. Een nog kleiner percentage (36%) respondenten geeft aan veel contact te hebben met andere buurtbewoners. Opvallend is dat de score voor sociale cohesie lager uit lijkt te vallen naarmate de stedelijkheid van de directe woonomgeving toeneemt.

Nederland is een wereldspeler wat betreft kunst en cultuur. Dit is volgens minister Bussemaker niet alleen mogelijk door het samenspel van overheid en culturele instelling, maar ook doordat de overheid vertrouwen schenkt aan culturele instellingen (Bussemaker, 2015b, p.5). Vanaf 2013 is het kabinet-Rutte-Asscher gestart met cultuurbeleid 2013-2016. Dit is een omslag met de voorgaande jaren. De overheid gaat zich financieel terugtrekken en wil hiermee bereiken dat culturele instellingen minder

afhankelijk van de overheid gaat worden (Zijlstra, 2011a; Zijlstra, 2011b, p.3). Het cultuurbeleid 2017-2020 gaat verder op het cultuurbeleid van periode 2013-2016. De financiële kaders van het cultuurbeleid zijn nauwer geworden. Het is van belang dat instelling een sterke profilering hebben. Om deze profilering te waarborgen laat het cultuurbeleid 2017-2020 ruimte over voor instellingen om een geheel eigen profiel te creëren dat aansluit bij de eigen kwaliteiten, de lokale omgeving en het (inter)nationale speelveld (Bussemaker, 2015a; Bussemaker, 2015b, p.5-6).

Provincie Utrecht

Wat betreft leefbaarheid en sociale cohesie zijn er op provinciaal niveau geen afspraken gemaakt over beleidsvoering. Tevens is op provinciaal niveau geen beleid gemaakt over hoe gemeenten binnen de provincie met kunst moeten omgaan.

De provincie Utrecht scoort op gebied van leefbaarheid vrijwel alleen tussen 'voldoende' en 'uitstekend'. Enkel in en rondom de stad Utrecht is de score 'ruim onvoldoende' tot 'zwak' waarneembaar (BZK, z.j. a). Ook uit de veiligheidsmonitor komt naar voren dat de provincie Utrecht boven gemiddeld scoort, met uitzondering van de gemeente Utrecht. De gemeente Utrecht scoort beneden gemiddeld (CBS, 2016a, p.26). Over de score van sociale cohesie in de provincie Utrecht is vooralsnog niks bekend. De schaal is hiervoor te groot.

Gemeente Utrecht

Utrecht heeft een lange geschiedenis wat betreft kunst in de openbare ruimte. In 1948 richtte toenmalig burgermeester De Ranitz het Fonds Stadsverfraaiing op. Inmiddels staan er ruim 350 kunstobjecten in de openbare ruimte. Dit betekent dat de objecten op straat staan of in openbaar toegankelijke gebouwen. De gemeente Utrecht betreft bij de realisering van nieuwe kunstobjecten buurtbewoners en eventueel de toekomstige buurtbewoners van een gebouw en/of locatie (Gemeente Utrecht, z.j.c).

De gemeente Utrecht heeft het onderdeel 'Culturele Zaken'. Deze afdeling gaat over vrije tijd, evenementen, monumenten & forten en culturele activiteiten (Gemeente Utrecht, z.j.b). Het College van burgermeesters en wethouders laten zich door een adviescommissie adviseren over kunst in de openbare orde. Hiervoor hebben zij de adviescommissie beeldende kunst en vormgeving (Gemeente Utrechts, z.j.c). De gemeente experimenteert met het inzetten van kunst om de leefbaarheid en sociale cohesie te bevorderen.

Zoals is aangegeven is de leefbaarheid in en rondom de stad Utrecht beduidend lager dan het gemiddelde van de provincie Utrecht en van Nederland. In de stad Utrecht zelf komt zelfs meerdere malen 'ruim onvoldoende' voor (BZK, z.j.a). Maatregelen om de leefbaarheid te verbeteren zijn zeker in laag scorende wijken nodig. Er zijn ook gebieden in de stad Utrecht die de score 'goed' tot 'uitstekend' halen (BZK, z.j.a). Het is dus duidelijk dat er grote onderlinge verschillen in de stad zijn.

De sociale cohesie in de wijken van gemeente Utrecht scoort tussen de 4,7 en de 6,5 op een schaal van 0 tot 10. De wijk waar sociale cohesie het laagste scoort is Overvecht met de 4,7. Deze wijk is tevens de enige wijk die onvoldoende scoort. In de wijk Noordoost scoort de sociale cohesie het hoogste met een 6,5 (Carlier, 2006, p.17). De sociale cohesie is in vrijwel alle wijken relatief laag. Utrecht scoort als stad slechts een 5,8 gemiddeld op sociale cohesie.

1.2 Aanleiding

Het uiteindelijke doel van het KSI is om meer besef te creëren bij de opleidingen binnen de faculteit Maatschappij en Recht (FMR) dat iedereen in hun toekomstig beroep kan bijdragen aan veiligheid. Onderwerpen zoals sociale cohesie en het welbevinden van het individu spelen bij de beroepspraktijk van meerdere opleidingen – en dus toekomstige professionals- een rol. Om dit besef te vergroten zou

ieder instituut het thema veiligheid meer moeten integreren in de opleidingen die zij aanbieden. Daarnaast zouden verschillende opleidingen samenwerkingsverbanden aan kunnen gaan om op deze manier de beroepspraktijken beter op elkaar aan te laten sluiten en onderlinge communicatie tussen de beroepspraktijken te verbeteren. Het KSI denkt dat het gebruik van kunst en creativiteit een goede basis is om mee te werken (Donker, persoonlijke communicatie, 14 april 2016).

Afgelopen jaren is er onder andere door het CCV een start gemaakt met het doen van onderzoek naar de relatie tussen 'kunst' en 'veiligheid'. Bekend is dat zintuigprikkeling van de zintuigen zien, horen, ruiken en voelen effecten teweeg kunnen brengen op onder andere de emotionele gesteldheid van het individu (Smeets et al., 2012, p.11-12; Stichting Landelijke Expertisegroep Veiligheidpercepties (LEV), z.j.). Echter, deze ontwikkeling staat nog erg in de kinderschoenen en aanvullend onderzoek is nodig om een gefundeerde uitspraak te kunnen doen over wat deze link precies inhoudt. De vraag vanuit het KSI aan de stagiaire is enerzijds een inzicht bieden in de empirische evidentie en anderzijds hoe de stad Utrecht kunst (bewust) toepast in haar veiligheidsbeleid en wat de effecten van kunst op de inwoners zijn.

1.3 Doelstelling

Het doel van deze beschouwing is inzicht krijgen in de effecten van kunst op de sociale cohesie en leefbaarheid van de stad Utrecht en hoe de gemeente Utrecht kunst toepast in het veiligheidsbeleid.

1.4 Vraagstelling

In deze beschouwing staat de volgende vraag centraal: *Op welke manier beïnvloeden kunstprojecten de leefbaarheid en sociale cohesie van de stad Utrecht en in hoeverre past de gemeente Utrecht kunst toe in haar veiligheidsbeleid?*

Om deze centrale vraag goed te beantwoorden, neemt de beschouwing meerdere deelvragen in acht:

1. In hoeverre beïnvloedt kunst sociale cohesie?
2. Wat is de rol van kunst met betrekking tot leefbaarheid?
3. Hoe speelt kunst een rol in veiligheid?
4. Wat houdt het cultuurbeleid en veiligheidsbeleid in Utrecht in?

Bijlage 2: Onderzoeksverantwoording

In dit hoofdstuk komt de opzet van de beschouwing aan bod. Allereerst zal het hoofdstuk beschrijven welke methoden zijn gebruikt bij het uitvoeren van de beschouwing. Ten tweede komt de kwaliteitseis waar de beschouwing aan dient te voldoen aan bod. Ten slotte sluit het hoofdstuk af met de ethische toets waar de beschouwing ook aan dient te voldoen.

2.1 Type onderzoek

De beschouwing maakt gebruik van de onderzoeksmethoden 'deskresearch' en 'interview'.

Kwalitatief

de beschouwing heeft een kwalitatief karakter hebben. De intentie van deze beschouwing is het verschaffen van inzichten over het effect dat kunst heeft op de sociale cohesie en leefbaarheid. Gezien de onderzoekssituatie onderhevig is aan de praktijk is het mogelijk om de onderzoeksvraag tijdens het onderzoek aan te passen. Feiten die in deze beschouwing aan bod komen zijn niet te onderbouwen met statistieken, maar zijn vooral onderbouwd door verschillende vormen van dataverzameling. De dataverzameling is van kwalitatieve aard zoals ervaringen, waarnemingen en gevoelens van respondenten (Baarda, 2014, p.21-23).

Verkenkend

Verkenkend onderzoek gebeurt aan het begin van een onderzoeksproces. Deze beschouwing heeft het uitgangspunt om (nieuwe) inzichten te verkrijgen op ideeën die nog niet geheel wetenschappelijk onderbouwd kunnen worden. Aan de hand van dit onderzoek voeren verschillende onderzoekers een vervolgonderzoek uit. Dit uitgangspunt heeft een verkennend karakter. Veel gebruikte technieken bij verkennend onderzoek zijn gesprekken voeren met betrokkenen en deskundigen. In de beschouwing zijn verschillende oriënterende gesprekken gehouden met experts (Baarda, 2014, p.58-59).

Praktijkgericht

Praktijkgericht onderzoek is gericht op het vergaren van kennis om een praktisch probleem op te lossen. Een bestaande situatie dient dus aan verbetering onderhevig te zijn. Het is bij praktijkonderzoek niet de bedoeling om een nieuwe theorie te ontwikkelen (Swanborn, 2010). In het geval van deze beschouwing dient zich de vraag aan of kunst een effectieve toepassing is op het bevorderen van sociale cohesie en leefbaarheid. De beschouwing maakt hierbij gebruik van de al bestaande theorieën en inzichten wat betreft sociale cohesie en leefbaarheid.

2.2 Methoden

Deze beschouwing maakt gebruik van de onderzoeksmethoden 'deskresearch' en 'interview'. Wat deze methoden inhouden en hoe de beschouwing deze methoden toepast beschrijft deze paragraaf.

Deskresearch

De eerste onderzoeksmethode waar de beschouwing gebruik van maakt is deskresearch. Deskresearch houdt in dat het onderzoek kijkt naar de al bekende gegevens over het onderwerp om de probleemstelling te onderbouwen (Baarda, 2014, p.86). Voorafgaand aan de deskresearch is een zoekplan opgesteld met mogelijke zoekstrings om te gebruiken. Eerst is er een kort overzicht gemaakt van mogelijke bronnen. Vervolgens zijn belangrijke begrippen genoteerd. Met deze begrippen zijn van tevoren zoekstrings vastgesteld. De daadwerkelijk gebruikte zoekstrings staan in bijlage 5.

Deskresearch is nodig om te achterhalen welke onderzoeken al gedaan zijn over dit vraagstuk en om belangrijke feiten te achterhalen. Om de feiten te verifiëren is triangulatie toegepast. In eerste instantie is triangulatie voor alle feiten toegepast, maar dit bleek te veel tijd in beslag te nemen. Om vertraging van de oplevering te voorkomen is besloten dat alleen de feiten die de kern vormen van de

beschouwing door triangulatie geverifieerd zijn. De bronnen in deze beschouwing zijn hoofdzakelijk afkomstig van ministeries en overige overheidsinstellingen.

De te onderzoeken thema's (kunst, leefbaarheid en sociale cohesie) zijn zeer uitgebreid. Het is niet mogelijk om alle gevonden informatie over de thema's te lezen en te verwerken. Al zou dit wel het geval zijn dan blijft er nog een zeer grote black box over. De theoretische kadering van deze beschouwing is gedaan aan de hand van de oriënterende gesprekken. Een verdiepingsslag van deze theorie zal in een vervolgonderzoek moeten plaatsvinden.

Oriënterend gesprek

Het interview is een mondelinge vorm van dataverzameling door vragen te stellen aan de respondent. In deze beschouwing vinden voornamelijk ongestructureerde interview plaats met een topiclijst ter ondersteuning van de interviewer. Het gebruiken van de topiclijst is om houvast te bieden aan de interviewer. De interviewer voelt de situatie aan en afhankelijk van de reactie van de respondent geeft de interviewer ter plaatse vorm aan het interview (Baarda, 2014, p.84). In deze beschouwing is het begrip oriënterend gesprek meer op zijn plaats dan een interview.

Voorafgaand aan de oriënterende gesprekken is aan de hand van de operationalisering een topiclijst opgesteld. Deze topiclijst is in de loop van de beschouwing aangepast. De topiclijst was tijdens het eerste oriënterende gesprek meer vormgegeven dan tijdens het tweede oriënterende gesprek. Vanaf het derde gesprek is slechts gebruikgemaakt van een topiclijst. Alle gebruikte gesprekslijsten staan in bijlage 3. De uitgewerkte gesprekken staan in bijlage 4. Hoewel de topiclijst het meest geschikt was voor deze beschouwing is er bewust voor gekozen om te starten met een meer voorgevormde lijst. Dit is gedaan om de afnemer van het gesprek in het begin meer houvast en zekerheid te bieden.

De respondenten in deze beschouwing zijn allen experts in hun vakgebied. In totaal zijn er vijf interviews afgenomen. Om een zo compleet mogelijk beeld te vergaren zijn er zowel respondenten uit het veiligheidsdomein (4 in totaal) als uit het cultuurdomein (1 in totaal). Er zijn voldoende interviews afgenomen voor deze beschouwing gezien het afnemen van nieuwe oriënterende gesprekken geen nieuwe informatie op zou leveren. De expertise van de respondenten is gebruikt om de kadering van deze beschouwing zo valide mogelijk te kunnen doen. Om deze reden is de kadering in de beschouwing op enkele punten verschillend van de kadering in het onderzoeksplan.

De visie over kunst en wat kunst wel en niet omvat is tijdens de oriënterende gesprekken veranderd. Waar kunst in eerste instantie in grote mate gepaard ging met zintuigbeïnvloeding, heeft kunst uiteindelijk een diepere dimensie gekregen. De operationalisering behandelde eerder al de nieuwe visie op kunst.

Observatie

In tegenstelling tot wat het onderzoeksplan beschrijft is er geen observatie gelopen. Enerzijds is er niet genoeg tijd om de observatie te lopen, omdat de oplevering dan vertraging zou oplopen. Anderzijds is er van een observatie afgezien, omdat een observatie niet goed in de beschouwing blijkt te passen. Er is slechts een locatie waar een observatie plaats kan vinden, maar op deze locatie is het kunstwerk nog niet opgeleverd.

2.3 Werkwijze

De beschouwing start op 15-11-2016 met het schrijven van een onderzoeksplan, een stagewerkplan en het uitvoeren van deskresearch. Het stagewerkplan is op 24-11-2016 goedgekeurd door de intervisor van de stagiair. Voor het onderzoeksplan is er gezocht naar achtergrondinformatie omtrent de onderwerpen kunst, leefbaarheid en sociale cohesie.

Nadat alle informatie is verwerkt is er voor 13-12-2016 een conceptueel model opgesteld. De fundering van dit conceptueel model zijn verschillende theorieën, omdat het model uit meerdere (veiligheid)thema's bestaat te wetende sociale cohesie, leefbaarheid en kunst. Het conceptueel model is opgesteld om vat te krijgen op de complexere werkelijkheid en dient dan ook voorzichtig te worden geïnterpreteerd. Dit conceptueel model, de doelstelling en de deelvragen dienden als start om een topiclijst te ontwikkelen voor de oriënterende gesprekken. Tussen 13-12-2016 en 20-12-2016 is contact opgenomen met mogelijke respondenten.

De oriënterende gesprekken zijn op vijf verschillende data afgenomen tussen 10-01-2017 en 07-02-2017. Tijdens de gesprekken zijn er opnamen en enkele aantekeningen gemaakt. Zowel de opnamen en de aantekeningen zijn verwijderd na de verwerking. Alle gesprekken zijn verwerkt en de definitieve versie is in de bijlage bijgevoegd. Alle respondenten hebben nadrukkelijk toestemming gegeven om de getoonde versie te publiceren.

Het uitvoeren van deskresearch heeft nog enkele vraagstukken opengelaten. De oriënterende gesprekken hebben bijgedragen aan het beantwoorden van deze vraagstukken. Tevens hebben de oriënterende gesprekken geholpen met het kaderen van de beschouwing. Naar aanleiding van de gevoerde gesprekken en de opgedane theoretische kennis is een definitief conceptueel model ontwikkeld.

2.4 Kwaliteitseis

Ieder wetenschappelijk onderzoek dient te voldoen aan enkele kwaliteitseisen. In totaal zijn er vijf eisen opgesteld: onafhankelijkheid, reproduceerbaar, praktisch, betrouwbaar en validiteit (Baarda, 2014, p.22-92).

Onafhankelijkheid

Met de onafhankelijkheid van een onderzoek bedoeld de wetenschap dat het onderzoek vrij is van interne en externe invloeden. Interne factoren omvatten het eigenbelang en de eigen mening van de onderzoeker (Baarda, 2014, p.22). Het belang dat de onderzoeker bij deze beschouwing heeft is dat wanneer het eindstuk technisch zeer correct is uitgevoerd de eindbeoordeling van de onderzoeker hoger uitvalt. Externe invloeden zijn de opdrachtgever, baas, etc. Er staat een vergoeding tegenover het uitvoeren van deze beschouwing. Echter, de hoogte van de vergoeding is niet afhankelijk van de uitslagen van de beschouwing. Daarnaast heeft de uitslag van de beschouwing geen effect op de loopbaancarrière van de onderzoeker.

Reproduceerbaarheidseis

De tweede criterium is reproduceerbaarheid (de reproduceerbaarheidseis) en heeft betrekking op de herhaalbaarheid van de beschouwing (Baarda, 2014, p.24). Om de reproduceerbaarheid te waarborgen toont de beschouwing in de bijlage zowel de lege als ingevulde interviewvragen. De onderzoeksverantwoording beschrijft daarnaast de beweegredenen voor het al dan niet gebruiken van de beschikbare onderzoeksmethoden.

Praktisch

Het criterium praktisch slaat op de vraag of deze beschouwing zowel bruikbaar als efficiënt is (Baarda, 2014, p.24). Deze beschouwing is bruikbaar, omdat. Daarnaast streeft het onderzoek een zo hoog mogelijke efficiëntie te bereiken. Echter, de beschouwing is een stageopdracht en zal dus regelmatig geëvalueerd worden. Het gevolg hiervan is dat er soms enige tijd overheen kan gaan voor de beschouwing verder kan gaan.

Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid is tevens een zeer belangrijk criterium in het onderzoek. Onder betrouwbaarheid verstaat men de mate waarin metingen onafhankelijk zijn van het toeval. Toeval heeft verscheidene ontstaansbronnen: het gebruikte instrument, de onderzochte persoon, de heersende omstandigheden en de onderzoeken/interviewer/observator (Baarda, 2014, p.90-91).

Het gebruikte instrument kan ertoe leiden dat iedere respondent een vraag of item anders leest of opvat. Daarnaast kan het tevens voorkomen dat de vragen in een instrument niet allemaal hetzelfde meten (Baarda, 2014, p.90). Deze beschouwing streeft ernaar een zo hoog mogelijke homogeniteit in de instrumenten te waarborgen. De onderzoeker doet dit door drie verschillende mensen te vragen hoe zij de instrumenten opvatten. Als er verschil is in deze opvatting dient de onderzoeker de instrumenten weer aan te passen tot er geen verschil meer is in interpretatie.

De respondent kan door het ervaren van emoties of vermoeidheid het instrument anders invullen dan wanneer de respondent deze emoties of vermoeidheid niet ervaart (Baarda, 2014, p.90). Het ervaren van negatieve emoties is zeer moeilijk te beïnvloeden door de onderzoeker. Hoe hiermee omgegaan dient te worden komt nog aan bod. Het is mogelijk dat de respondenten (zeer) vermoeid zijn. Om dit te voorkomen zullen de instrumenten zo veel mogelijk overdag ingezet worden.

De omstandigheden waarin de respondent het instrument beantwoord kan invloed hebben op hoe de respondent het instrument beantwoord (Baarda, 2014, p.90-91). Om haast bij de respondent te voorkomen vraagt de onderzoeker van tevoren of de respondent tijd heeft om het instrument in te vullen. Daarnaast geeft de onderzoeker aan hoelang het instrument in beslag zal nemen. Om de respondent zich zo vertrouwd mogelijk te laten voelen vinden de instrumenten zo veel mogelijk in hun vertrouwde omgeving plaats zoals bij de respondent thuis of op het werk van de respondent.

De laatste ontstaansbron van toeval komt voort uit de onderzoeker, observator en interviewer. Deze ontstaansbron is voornamelijk aanwezig bij open interviews en ongestructureerde observaties, omdat het effect van de persoonlijkheid van de onderzoeker, etc. hierin het meeste naar voren komt (Baarda, 2014, p.91). De onderzoeker zal ten alle tijden een vriendelijke en vooral neutrale uitstraling proberen over te dragen. Daarnaast valt de onderzoeker de respondent niet aan op de antwoorden die de respondenten geeft, ongeacht wat de antwoorden zijn.

Validiteit

Het laatste criterium waar een onderzoek zich aan moet houden is de criterium validiteit. Validiteit heeft betrekking op het meten wat je daadwerkelijk wil gaan meten voor het onderzoek. Er zijn drie verschijningsvormen van validiteit: interne validiteit, externe validiteit (ook wel verifieerbaarheidseis) en begripsvaliditeit (Baarda, 2014, p.87-89).

De interne validiteit omschrijft de geldigheid van de onderzoeksresultaten (Baarda, 2014, p.87-89). Alle vragen die in de instrumenten staan zijn op theorie gebaseerd. Het is mogelijk dat mensen sociaal wenselijke antwoorden geven of dat hun zelfkennis niet toereikend genoeg is (Baarda, 2014, p.88). Door respondenten zo veel mogelijk anoniem te laten reageren zal het aandeel sociaal wenselijke antwoorden afnemen. De ontoereikendheid van zelfkennis kan deze beschouwing niet goed achterhalen in verband met de tijd die beschikbaar is om de beschouwing uit te voeren. Zowel sociaal wenselijk antwoorden als ontoereikendheid van zelfkennis zijn niet volledig uitgesloten.

De tweede vorm van validiteit is de externe validiteit. De externe validiteit kijkt naar hoeverre de conclusie van de beschouwing van toepassing is op de onderzochte populatie (Baarda, 2014, p.87-89). In het geval van deze beschouwing is de onderzoeksgroep te klein om een algemene conclusie te kunnen trekken. Het is niet mogelijk om een representatief onderzoek uit te voeren onder alle bewoners en bezoekers van de gemeente Utrecht binnen het tijdsbestek van deze beschouwing.

Begripsvaliditeit is de laatste vorm van validiteit is de begripsvaliditeit. Deze vorm van validiteit heeft betrekking op de mate waarin een theoretisch begrip te meten is (Baarda, 2014, p.87-89). Door de begrippen die een sleutelrol spelen in de beschouwing in de operationalisering te definiëren en aan variabele te koppelen verhoog je de meetbaarheid. Door de definities en variabelen in verschillende bronnen te controleren verhoog je ook de begripsvaliditeit.

2.5 Ethische toets

Een ethische toets controleert of een onderzoek ethisch verantwoord is. Als het onderzoek binnen de onderzoeksethiek valt mag het onderzoek worden uitgevoerd. Binnen de onderzoeksethiek komen de volgende criteria aan bod:

1. deelname aan het onderzoek is vrijwillig;
2. doel en werkwijze van onderzoek zijn respondenten bekend;
3. gegevens vertrouwelijk of anoniem verwerken;
4. uitkomsten onderzoek hebben geen nadelige gevolgen voor respondent;
5. onderzoek dient eerlijk en objectief te zijn uitgevoerd (Baarda, 2014, p.18).

Alle respondenten in deze beschouwing doen dit geheel op vrijwillige basis. Als een respondent weigert mee te doen aan de beschouwing zal de respondent geen nadelige gevolgen ondervinden. Daarnaast staat het de respondent vrij om tijdens de deelname van de beschouwing alsnog af te zien van deelname aan de beschouwing.

Voordat de respondenten deel mogen nemen aan de beschouwing wordt hen uitgelegd welk fenomeen wordt onderzocht, wat het doel is van de beschouwing en hoe de beschouwing wordt uitgevoerd. Pas als de respondent hiervan op de hoogte is en dit snapt mag de respondent mee doen aan de beschouwing.

Alle gegevens die in deze beschouwing vergaard worden zullen vertrouwelijk en waar mogelijk anoniem worden behandeld. Observaties en enquêtes vinden anoniem plaats. Bij enkele interviews met experts zal van tevoren gevraagd worden of zij het goed vinden als hun naam bekend wordt gemaakt in de beschouwing. Wanneer zij hier niet mee instemmen wordt hun naam niet bekend gemaakt in de beschouwing. Tevens mogen alle respondenten de beschouwing inzien. De experts mogen alvorens de beschouwing wordt opgeleverd aan het lectoraat KSI toestemming geven met hoe hun gegevens verwerkt zijn in de beschouwing.

Ongeacht de uitkomst van de beschouwing, de respondenten zullen op geen enkele manier nadelige gevolgen ondervinden. De anonieme respondenten zijn niet meer te traceren en kunnen dus in geen geval benaderd of benadeeld worden. Respondenten waar de naam wel van bekend is zullen ook niet benaderd of benadeeld worden, omdat de conclusie van deze beschouwing geen cruciale factor is, geen maatschappelijk gevoelig karakter heeft, etc.

Hoewel de mens zich altijd zal laten beïnvloeden door omgevingsinvloeden wordt de beschouwing naar het kunnen van de onderzoeker eerlijk en objectief uitgevoerd. De onderzoeker heeft geen baat bij de uitslag van de beschouwing. Tevens is de onderzoeker niet betrokken bij de gemeente Utrecht waardoor de onderzoeker met enige afstand een oordeel uit kan brengen.

Bijlage 3: Lege vragenlijsten

Lijst oriënterend gesprek 1

Ik ben Daphne Weij, 2de jaars stagiair bij het lectoraat kennisanalyse sociale veiligheid van de Hogeschool Utrecht. Tijdens ons mailcontact heb ik u mijn onderzoeksopzet gemaild. In het kort houdt mijn stage in dat ik onderzoek doe naar de effecten van kunst op de sociale cohesie en leefbaarheid van de Utrechtse wijken.

Het interview zal ongeveer 1 uur in beslag nemen. Vindt u het goed als ik ons gesprek opneem? Ik zal voornamelijk open vragen stellen en als ik niet hoeft mee te schrijven kan ik beter naar u luisteren. Na de verwerking van het interview zal ik opname vernietigen. Het lectoraat zal uw gegevens zeer zorgvuldig behandelen en zal uw gegevens niet zonder uw toestemming voor andere doeleinden dan dit onderzoek gebruiken.

1. Introductie

a. Daphne

I. leeftijd, II. achtergrond, III. studie en stage

b. Respondent:

I. leeftijd, II. achtergrond

- dank u voor uw informatie

2. Kunst en veiligheid in Utrecht, beleid

- oriëntatiefase

I. Wat kunt u vertellen over kunst en veiligheid?

a. Is er een beleid over kunst en veiligheid?

b. Lopen er projecten?

c. Is er informele communicatie

d. Zijn er huidige ontwikkelingen op het gebied mbt het beleid?

3. Kunst en veiligheid in Utrecht, praktijk

a. Wat is uw definitie van kunst?

b. Kunt u kunstvormen noemen in Utrecht?

I. Weet u locaties van kunst?

c. Hoe komt beleid terug in praktijk?

4. Kunst en veiligheid in Utrecht, effecten

a. Leefbaarheid

b. Sociale cohesie

I. Welke effecten zijn er gemeten?

II. Welke effecten verwacht u?

III. Zijn effecten meegenomen in het beleid? Bijv. doelstellingen.

5. Utrecht

a. Actoren?

- gebiedsmanager, - afdeling culturele zaken, -

6. Afronding

a. Als ik tijdens het onderzoek tegen vragen aanloop over [onderwerp] die ik niet kan beantwoorden of wil verifiëren, zou ik dan eventueel nogmaals contact met u mogen opnemen?

b. Wilt u de uitwerkingen van het interview en/of het eindresultaat ontvangen? Wilt u de resultaten ontvangen op de bekende contactgegevens?

- c. Heeft u het idee dat u nog iets toe wil voegen?
- d. Ik doe dit onderzoek in het kader van mijn 2de jaars stage en ik ben nog lerende hoe ik de onderzoeksmethoden het beste kan vormgeven. Zou u mij feedback willen geven op de manier waarop dit interview is verlopen? Voelt u zich daarbij vrij om zowel positieve als negatieve feedback te geven.
- e. Gezien dit onderzoek in het kader van mijn stage is zou het voor de Hogeschool Utrecht fijn zijn als zij kunnen zien hoe ik de interviews verwerk. Mag ik ons interview transcriberen en aan mijn eindverslag toevoegen?

Lijst oriënterend gesprek 2

Ik ben Daphne Weij, 2de jaars stagiair bij het lectoraat kennisanalyse sociale veiligheid van de Hogeschool Utrecht. Tijdens ons mailcontact heb ik u mijn onderzoeksopzet gemaild. In het kort houdt mijn stage in dat ik onderzoek doe naar de effecten van kunst op de sociale cohesie en leefbaarheid van de Utrechtse wijken.

Het interview zal ongeveer 1 uur in beslag nemen. Vindt u het goed als ik ons gesprek opneem? Ik zal voornamelijk open vragen stellen en als ik niet hoeft mee te schrijven kan ik beter naar u luisteren. Na de verwerking van het interview zal ik opname vernietigen. Het lectoraat zal uw gegevens zeer zorgvuldig behandelen en zal uw gegevens niet zonder uw toestemming voor andere doeleinden dan dit onderzoek gebruiken.

Introductie

- 1. Daphne: I. leeftijd, II. Achtergrond, III. Studie en stage
- 2. Respondent: I. leeftijd, II. Achtergrond
- [Kunt u iets meer vertellen over hoe u met het onderwerp kunst in contact bent gekomen?]
- [Dank u voor uw informatie]

Beleid

- 3. Is er een nationaal beleid over kunst en veiligheid?
[Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen]
- a. Kunt u vertellen wat dit beleid inhoud?
- b. Hoe interpreteren gemeenten het beleid?
- 4.
- 5. Kunt u iets vertellen over de rol van informele communicatie binnen het veiligheidsdomein en kunstdomein?
- 6. Wat zijn de huidige ontwikkelingen met betrekking tot het beleid?

Praktijk

- 7. Wat is voor u zelf de definitie van kunst?
- 8. Hoe verhouden in uw ogen de praktijk en het gevoerde beleid zich met elkaar?
- 9. In hoeverre denkt u dat het initiatief bij de burgers of de overheid moet liggen voor een gezamenlijk kunstproject?

Effecten

- 10. Leefbaarheid
 - a. Kunt u een aantal gemeten effecten noemen van het plaatsen van kunst op leefbaarheid?
 - b. Welke effecten verwacht u op korte termijn?
 - c. Welke effecten verwacht u op de lange termijn?
 - d. Wat betekenen de zojuist genoemde effecten op de ontwikkeling van beleid?
[Doelstellingen, onderzoek, wetgeving]
 - e. Hoe denkt u dat kunst het beste toegepast kan worden om het beste resultaat te genereren?

- 11. Sociale cohesie

- a. Kunt u een aantal effecten noemen van het plaatsen van kunst die zijn gemeten op sociale cohesie?
- b. Welke effecten verwacht u op korte termijn?
- c. Welke effecten verwacht u op de lange termijn?
- d. Wat betekenen de zojuist genoemde effecten op de ontwikkeling van beleid?
[Doelstellingen, onderzoek, wetgeving]
- e. Hoe denkt u dat kunst het beste toegepast kan worden om het beste resultaat te genereren?

Actoren in Nederland en gemeenten

12. Kunt u een aantal actoren noemen die een rol spelen op nationaal niveau in kunst en veiligheid?
[Ministeries, CCV]
13. Kunt u tevens een aantal actoren noemen die een rol spelen in kunst en veiligheid op gemeentelijk niveau?
[Gebiedsmanager, afdeling culturele zaken, beleidsmedewerker]

Afsluiting

14. Zou u het waard vinden om nader onderzoek te doen naar de effecten van kunst als veiligheidsmaatregel?

Afronding

15. Heeft u het idee dat u nog iets toe wil voegen?
16. Wilt u de uitwerkingen van het interview en/of het eindresultaat ontvangen? Wilt u de resultaten ontvangen op de bekende contactgegevens?
17. Ik doe dit onderzoek in het kader van mijn 2de jaars stage en ik ben nog lerende hoe ik de onderzoeksmethoden het beste kan vormgeven. Zou u mij feedback willen geven op de manier waarop dit interview is verlopen? Voelt u zich daarbij vrij om zowel positieve als negatieve feedback te geven.

Lijst oriënterend gesprek 3-5

- Duur: 1 uur
- Opnemen
- Privacy en toestemming

Introductie

- Ik: I. leeftijd, II. Achtergrond, III studie, IV stage
- Hoe bent u met het onderwerp in contact gekomen?

Beleid

- Nationaal
- Gemeentelijk
- Ontwikkelingen

Praktijk

- Definitie
- Initiatief
- Verhouding praktijk-beleid

Effecten leefbaarheid

- Korte termijn
- Lange termijn
- Beste toepassing

Effecten sociale cohesie

- Korte termijn
- Lange termijn
- Beste toepassing

Afsluiting

- Toevoeging
- Uitwerking gesprek + onderzoek
- Feedback

Bijlage 4: Uitwerkingen oriënterend gesprek

Verwerking oriënterend gesprek 1 (10-01-2017)

In het interview zijn verschillende onderwerpen aan de orde gekomen. Niet alles dat tijdens het gesprek aan de orde is gekomen staat beschreven. Delen informatie zijn weggelaten om de privacy van de geïnterviewde te waarborgen.

Beleid

Beleid zijn vooral interne documenten binnen de gemeente Utrecht. Gemeente Utrecht is een grote gemeente waardoor veel onderwerpen bij aparte departementen belegd zijn. Voor inhoudelijke vragen over de beleidsvoering in Utrecht verwijst mevrouw mij naar een beleidsmedewerker van Culturele Zaken.

Praktijk

Mevrouw verstaat persoonlijk onder kunst dat kunst op moet vallen, een esthetische waarde heeft, er moet over nagedacht zijn en het moet mensen prikkelen. Ze geeft aan dat kunst niet per definitie een ideologische boodschap uit te dragen en dat kunst niet persé mooi hoeft te zijn. Een mooie toegevoegde waarde van kunst zou kunnen zijn dat het de omgeving waar het staat verfraaid.

'Ik hoef het zelf niet persé mooi te vinden, maar ik wil wel zien dat erover nagedacht is. Er hoeft geen ideologische boodschap achter te zitten, maar het moet mensen wel prikkelen.'

Kunst is heel breed en kan variëren tussen een voorwerp en een theatervoorstelling. Mevrouw geeft aan dat een algemene definitie van kunst een zeer lange discussie is die waarschijnlijk niet snel eindigt. De afnemer van het gesprek merkt op dat kunst en zintuigbeïnvloeding vaak samengaan, maar dat zintuigbeïnvloeding niet altijd opvalt. Mevrouw verwoordt mooi dat zintuigbeïnvloeding ook zeker een aspect kan zijn van kunst.

'Wanneer je bewust met kunst bezig gaat zijn kan zintuigbeïnvloeding hier een goede bijdrage aan leveren, maar niet ieder aspect van zintuigbeïnvloeding hoeft kunst te zijn.'

Voor (actuele) kunstprojecten en plaatsen waar kunst gevestigd is verwijst zij mij door naar een beleidsadviseur van Culturele Zaken. Binnen de afdeling Culturele Zaken heeft iemand 'kunst in de publieke ruimte' in haar portefeuille.

Effecten

Om de effecten van kunst op leefbaarheid af te kaderen is in het gesprek ingegaan op de effecten van kunstobjecten. Wat betreft de fysieke omgeving is het mogelijk dat een kunstobject de omgeving kan verfraaien. De uitstraling van het kunstobject is dan belangrijk. Deze moet positief zijn. Kijkende naar de fysieke omgeving moet een kunstobject geen vervuiling of vernielingen uitlokken. The broken windows theorie sluit hier uitstekend bij aan. Mevrouw geeft aan dat het lijntje tussen bijvoorbeeld graffiti met negatieve effecten en graffiti met positieve effecten dun is. Een positief effect van graffiti is dat wanneer graffiti als mooi wordt ervaren bekladden in de meeste gevallen uitblijft. Ook heeft mevrouw een voorbeeld genoemd van een project in Hilversum. In een steeg zijn dichte ramen en deuren bestickerd met levensechte stickers. Voor voorbijgangers lijkt het alsof zij gezien kunnen worden door de mensen in het huis. Een opvallende opmerking van mevrouw was dat veel van dit soort projecten niet als kunst worden gezien.

'Er zijn heel veel van dit soort projecten waarbij het niet persé als kunst wordt bestempeld. Hetzelfde is met verlichting in tunnels. Dit is iets dat heel veel wordt gedaan.'

Mevrouw geeft aan zelf geen ervaring te hebben met kunst en sociale cohesie. Zij heeft mij voor dit onderwerp verwezen naar een onderzoeker die thuis is in dit onderwerp. De algemene tendens is dat groepsprojecten goed zijn voor de sociale cohesie en dat het verbinding in een wijk kan creëren. Mevrouw plaatst daar wel de kanttekening bij dat er ook sceptische geluiden over deze tendens zijn. Er zullen meerdere maatregelen nodig zijn om op de langere termijn de sociale cohesie te behouden. Mevrouw geeft aan dat kunst eerder een aanleiding vormt om met bewoners in gesprek te gaan en het contact te verbeteren. In het project in Overvecht was dit contact op jongeren gericht, omdat jongeren in dit project een belangrijke rol speelden

'Het vormt een aanleiding om met jongeren in gesprek te gaan en het contact te verbeteren.'

Actoren

De geïnterviewde geeft aan dat er in de gemeente Utrecht een project loopt in Overvecht. Dit project is de eerste concrete samenwerking tussen het departement Veiligheid en Culturele Zaken. Culturele Zaken houdt in haar beleid wel rekening met veiligheid, maar hoe dit precies in zijn werking gaat kan mevrouw niet vertellen. De interne samenwerking tussen departementen Veiligheid en Culturele Zaken staat nog in de kinderschoenen. Dit project in Overvecht is een langdurig project waar het kunstwerk nog geplaatst dient te worden. Gezien Overvecht de enige plaats is waar zo een project loopt raadt mevrouw aan in contact te komen met de gebiedsmanager Overvecht.

Verwerking oriënterend gesprek 2 (11-01-2017)

In het interview zijn verschillende onderwerpen aan de orde gekomen. Niet alles dat tijdens het gesprek aan de orde is gekomen staat beschreven. Delen informatie zijn weggelaten om de privacy van de respondent te waarborgen.

Theorie

De respondent geeft aan dat veiligheidsbeleving bestaat uit verschillende concepten. In totaal zijn er vier concepten, namelijk: situationele context, persoonlijk geanticipeerd, collectief van een buurt en het collectief van een samenleving. De situationele context is de specifieke situatie in het hier en nu. De respondent geeft aan dat vanaf dit punt veiligheidsgevoelens vaak worden geproblematiseerd. Vervolgens is het tweede concept persoonlijk geanticipeerd. Het betreft hier vooral persoonlijke kenmerken die sterk doorwerken hoe denk je over jezelf en hoe denk je over de samenleving als geheel. Bij dit concept zijn veel factoren betrokken. Als derde noemt de respondent het collectief op buurtniveau. Een individu cijfert zichzelf weg in de groep en neemt een collectieve identiteit aan. Ten slotte noemt de respondent het concept samenleving. Het blijkt dat het onderdeel zijn van een samenleving zwaar drukt op het gevoel van onveiligheid. Ondanks het onderzoek dat is gedaan naar veiligheidsbeleving bestaan er nog veel hiaten. De respondent geeft aan dat veiligheidsbeïnvloeding nog grotendeels een black box is en dat wat terughoudendheid over dit onderwerp op zijn plaats is.

'Om de veiligheidsbeleving te kunnen beïnvloeden moet je weten hoe het werkt en het probleem met veiligheidsbeleving is dat wij niet weten hoe het werkt.'

'Als je kijkt naar hoe ingewikkeld deze dingen eigenlijk zijn is een stukje gezonde terughoudendheid meer op zijn plaats.'

De respondent geeft aan dat kunst van een statement uitdraagt, maar dat de samenleving daarmee beïnvloeden vergezocht is. Hier hebben nog veel meer factoren een invloed op die onderzoekers niet in de hand hebben. Volgende de respondent kan kunst toegepast worden in de situationele context, maar moet dit heel genuanceerd gebeuren. Kunst kan volgens de respondent een bijdrage leveren aan een positieve mindset. De respondent merkt op dat een individu wel gevoelig dient te zijn voor kunst

en het type kunst wil deze interventie effect hebben. Kunst is een summier detail waar mensen scherp op moeten zijn. Wat de respondent benadrukt is dat het vraagstuk en de interventie gecompliceerd is en het situationele concept heel erg gevoelig is voor verstoringen die je niet in de hand hebt.

'Het is niet zo dat je met een element de negatieve mix kan doorbreken. Daarvoor moet je een hele beschermende sfeer creëren, maar ik denk niet dat alleen kunst daar genoeg voor is. Kunst is de kers op de taart.'

Wat betreft de bevordering van sociale cohesie door kunst geeft de respondent aan sceptisch te zijn. Hij geeft aan achter de theorie van Talja Blokland te staan. De respondent geeft aan dat zij in haar theorie schrijft dat zolang bewoners gedeelde belangen hebben, de bewoners welwillender zijn om iets met elkaar te ondernemen. Zodra het doel bereikt is hoeft het niet vanzelfsprekend te zijn dat een relatie blijft bestaan.

De respondent geeft aan dat er in een stedelijke context meer spraken is van publieke anonimiteit. Dit maakt dat bewoners het uitsluiten met elkaar contact te leggen. Specialisten zullen in dit geval veel inspanningen moeten leveren volgens de respondent ervoerde voordat bewoners zich openstellen. Dit kost veel tijd en geld, maar de sociale cohesie na de interventie is beperkt.

Praktijk

Om een definitie van kunst te geven ervaart de respondent als lastig. De respondent geeft aan dat kunst heel erg persoonsgebonden is en het een boodschap uit wil dragen. Of de boodschap iemand raakt is heel erg afhankelijk van het individu. Kunst is heel erg situatiegericht. De respondent geeft aan dat in deze situatie slechts een select groepje gevoelig is voor kunst als interventie. Van dit kleine groepje mensen bereikt kunst alsnog niet iedereen. De respondent geeft aan dat van deze groep onderling verschillen in voorkeur qua kunststijlen.

Kunst moet onderdeel uitmaken van een heel arsenaal aan maatregelen en moet breder worden ingezet. Daarnaast vraagt het volgende de respondent een goede afweging van de kosten en baten. Als je in een kleine gemeente zit is het de vraag of je deze interventies in moet zetten. Het leveren van maatwerk is de enige manier om iets te beïnvloeden volgens de respondent.

'Geen one size fits all, maar wel one size suits all.'

De respondent geeft aan dat de burger niet altijd zit te wachten op contact met de overheid. De overheid grijpt nu heel veel kansen aan om contact te krijgen met de burgers. Volgens de respondent is dit niet meer hoe de samenleving functioneert, want onze samenleving zit niet meer te wachten op strakke regels. Wanneer je deelneemt aan een project, omdat je het toevallig leuk vond, betekend volgens de respondent niet dat die persoon het niet als prettig ervaart als de overheid steeds weer terugkomt. De respondent geeft aan dat de burger wat meer afstand wil.

'Overheid moet realistisch zijn, de burger wil wat meer afstand.'

Effecten

De respondent geeft aan dat mensen aan kunst wennen en hierdoor kunst zijn functie verliest. Als je eenmaal een stimuli hebt ervaren zal het daarna minder effect hebben. Op de lange termijn heeft de stimuli dus steeds minder effect. Het gebruiken van kunst is een zeer kostbare interventie. Daarnaast geeft de respondent aan dat het onzeker is of de interventie leidt tot de gewenste resultaten. De respondent geeft aan dat je hier een genuanceerd beeld van moet hebben als je met deze interventie aan de slag wil gaan.

'Mensen wennen aan kunst. Dit geldt eigenlijk voor alle interventies.'

Verwerking oriënterend gesprek 3 (11-01-2017)

In het interview zijn verschillende onderwerpen aan de orde gekomen. Niet alles dat tijdens het gesprek aan de orde is gekomen staat beschreven. Delen informatie zijn weggelaten om de privacy van de respondent te waarborgen.

Theorie

De respondent geeft aan dat het begrip sociale veiligheid bestaat uit drie factoren: criminaliteit, overlast en veiligheidsbeleving. Deze factoren zijn onder te delen in objectieve en subjectieve veiligheid. Criminaliteit is het meest objectieve. De respondent geeft aan dat de politie data bijhoudt. Het tweede domein, overlast, is volgens de respondent al subjectief. Overlast is persoonlijk en het gaat erom hoe die persoon een situatie ervaart. De laatste factor is de veiligheidsbeleving. Volgens de respondent is veiligheidsbeleving de meest subjectieve factor. De factor is afhankelijk van een bepaald moment in een bepaalde situatie. Deze factoren staan niet los van elkaar. De respondent geeft een voorbeeld waarin mensen een bepaalde situatie gaan mijden, omdat daar een delict is gepleegd en bewoners bang zijn dat het delict zich herhaalt.

Beleid

De respondent geeft aan dat sinds 2012 zintuigbeïnvloeding door de overheid onder de aandacht is gebracht. Gedragsbeïnvloeding, zowel bewust als onbewust, stond hoog op de agenda. Aanvankelijk gebeurde dit met communicatietechnieken uit de gedragspsychologie. De respondent vertelt dat er in die periode gekeken werd of er vanuit de bestaande kennis een stap gemaakt kon worden richting het veiligheidsdomein. Dit had te maken met dat er in die tijd aannames waren over enkele interventies waarbij gedrag beïnvloed kon worden door zintuigbeïnvloeding. Destijds werd gedacht dat zintuigbeïnvloeding een veelbelovende interventie was.

'Als je kijkt naar het beleid dan zie je dat er veel gebeurt.'

Wat betreft het beleid dat vindt de respondent dat er veel ontwikkelingen plaatsvinden. De respondent geeft aan dat de overheid veel inzet op High Impact Crimes en nu in toenemende mate ook in woonoverlast. De overheid geeft aan beleid in te zetten op de veiligheidsbeleving, maar pakt vaak de criminaliteit aan. Van tevoren valt niet te zeggen of een bepaalde vorm van criminaliteit de veiligheidsbeleving verbeterd, omdat de veiligheidsbeleving niet een op een te koppelen is met bepaalde vormen van criminaliteit.

'De overheid doet de aannames dat je met het inzetten op criminaliteit de veiligheidsbeleving verbeterd. Van tevoren weet je dit niet, omdat veiligheidsbeleving niet een op een te koppelen is met bepaalde vormen van criminaliteit.'

De respondent geeft aan dat beleid omtrent kunst en veiligheid hoofdzakelijk op mesoniveau dient plaats te vinden. Kunst gaat volgens de respondent verder dan enkel de fysieke omgeving. Dit heeft het CCV geoperationaliseerd naar de tafel van 12. De respondent geeft aan dat er een heel traject aan vooraf gaat voor er een kunstwerk geplaatst zou moeten worden. Er dient een goede analyse van de context gemaakt te worden en wat het doel van het kunstwerk in deze context is. Naderhand is een evaluatie over het proces en de effectiviteit zeer belangrijk.

Praktijk

Kunst kan volgens de respondent heel erg divers zijn. Kunst kan iets met beeld zijn, maar het kan ook iets met verlichting zijn of een bewegende verschijning zijn zoals mensen die op straat lopen. De respondent zegt dat als je de definitie relateert aan veiligheid het fysieke aspect van kunst erg

belangrijk is, omdat het in deze hoedanigheid door de uitstraling een toegevoegde waarde voor de omgeving kan hebben.

'Als je de definitie relateert aan veiligheid zou ik sterker op het fysieke aspect zitten, omdat de uitstraling een toegevoegde waarde heeft voor de omgeving.'

De respondent geeft aan dat de omgeving een bewoner in het dagelijks leven aan veel prikkels blootstelt. Overprikkeling moet je zien te vermijden, maar wanneer iemand overprikkeld raakt is voor iedereen verschillend. Wat de respondent tevens opmerkt is dat kunst tijdig is. Hij geeft aan dat het statisch en veranderlijk maken van een kunstwerk een meerwaarde heeft, omdat de prikkel dan beter overkomt. Deze veranderlijkheid is nodig om de leefbaarheid hoog te houden.

'Kunst is tijdig, op den duur valt dit weg in het grotere geheel.'

Effecten

Als je kijkt naar de werking van kunst zit je volgende de respondent op een heel smal gedeelte. De overheid of bewoners kunnen een kunstwerk plaatsen om de fysieke omgeving een boost te willen geven. De respondent geeft aan dat als je ook daadwerkelijk de sociale aspecten aan wil pakken de overheid van tevoren goed na moet denken wat ze op welke plaats neer willen zetten. Tevens geeft de respondent aan dat wanneer je met een kunstproject aan de gang gaat het zeer belangrijk is dat je kijkt naar de context van een straat. Kunst kan dan een onderdeel zijn om leefbaarheid in de lift te krijgen, maar de respondent geeft aan dat de effecten niet zaligmakend zullen zijn.

De respondenten geeft aan dat er geen voorspelling te maken is of de interventie positief effect heeft op de leefbaarheid. Voor kleine gemeenten kan het zeer moeilijk zijn om de financiering voor zo een project op te brengen. Daarnaast geeft de respondent aan dat de ideale situatie zou zijn dat bewoners zelf met het initiatief voor een kunstproject komen. Dit vergroot het draagvlak onder de bewoners.

'Idealiter komt het initiatief van de bewoners zelf af, omdat je dan het meeste draagvlak creëert. Dit lukt vaak niet en dan moet je als overheid kijken of je bepaalde prikkels kan geven om burgerparticipatie te vergroten.'

De respondent geeft aan dat de positieve effecten van gezamenlijk een project maken niet per definitie blijvend hoeven te zijn. Wat volgens de respondent wel met deelname aan een project gecreëerd wordt is eigenaarschap over het object. Dit eigenaarschap kan vooral voordelen opleveren wanneer probleemgroepen worden betrokken. Groepen die normaliter een kunstobject vernielen gaan er nu voorzichtig mee om. De respondent geeft aan dat mensen het gevoel van trots ervaren als zij iets (met elkaar) bereikt hebben.

'Bewoners zijn trots op dat wat ze voor elkaar hebben gekregen.'

Verwerking oriënterend gesprek 4 (24-01-2017)

In het interview zijn verschillende onderwerpen aan de orde gekomen. Niet alles dat tijdens het gesprek aan de orde is gekomen staat beschreven. Delen informatie zijn weggelaten om de privacy van de respondent te waarborgen.

Beleid

De respondent geeft aan dat er geen beleid bestaat voor de manieren waarop kunst toepasbaar dient te zijn in de veiligheids wereld. Volgens de respondent zou het ook niet wenselijk zijn om omtrent dit onderwerp beleid te laten ontwikkelen, omdat iedere situatie vraagt om maatwerk. Het vastleggen van bijvoorbeeld normen kan dus juist een negatief effect teweegbrengen op de veiligheid.

'Iedere situatie is uniek en iedere situatie vraagt daarom ook om maatwerk.'

Praktijk

Een exacte definitie van kunst kan de respondent niet geven, maar de respondent geeft wel aan dat kunst een diepere betekenis heeft dan zintuigbeïnvloeding. De respondent benadrukt dit verschil zeer stellig.

Wie het initiatief dient te nemen in het gebruik van kunst in de openbare orde is volgens de respondent tevens afhankelijk van maatwerk. Er zijn situaties waarin het wenselijk is dat de gemeente met het initiatief komt, maar er zijn ook situaties waarin het wenselijk is dat de buurt zelf met een initiatief komt.

Verwerking oriënterend gesprek 5 (07-02-2017)

In het interview zijn verschillende onderwerpen aan de orde gekomen. Niet alles dat tijdens het gesprek aan de orde is gekomen staat beschreven. Delen informatie zijn weggelaten om de privacy van de respondent te waarborgen.

Beleid

De respondent geeft aan dat het nationale beleid ten aanzien van kunst onderhevig is aan verandering. Vlak na de tweede wereldoorlog had kunst een centrale rol in de wederopbouw. Kunst diende de omgeving mooier en beter te maken. Lange tijd is er de regel geweest dat van het totale budget voor rijksgebouwen een bepaald percentage aan kunst besteed diende te worden. Mevrouw geeft aan de afgelopen jaren te hebben ervaren dat er veel is wegbezuinigd wat kunst betreft. Sinds kort lijkt de overheid de waarde van kunst gelijkelijk aan opnieuw in te zien en hier voorzichtig in te investeren. Hoeveel draagvlak kunst zal krijgen in de toekomst is onzeker.

'Na de tweede wereldoorlog diende kunst de omgeving mooier en beter te maken.' 'Tegenwoordig moet alles functioneel zijn. De vraag is in hoeverre er nog draagvlak is voor kunst wanneer kunst niet efficiënt en multifunctioneel is.'

De gemeente Utrecht zal waarschijnlijk op 7 februari 2017 een uitvoeringsnota publiceren. Deze nota toont onder andere de visie die de gemeente Utrecht uitdraagt over kunst in de openbare ruimte. Mevrouw geeft aan dat de overheid niet zelf bepaalt welke kunstenaars worden benaderd of welke kunstvoorwerpen de gemeente plaatst. Er is een externe onafhankelijke commissie die de gemeente Utrecht adviseert of kunst passend is in een bepaalde opdrachtsituatie.

Ondanks dat de bezuinigingen ook de gemeente Utrecht treffen investeert Utrecht toch in kunst in de openbare ruimte. Mevrouw vertelt onder meer dat de gemeente regelmatig bij externe fondsen subsidie krijgt om het mogelijk te maken nieuwe projecten te realiseren. Tevens geeft mevrouw aan dat het Mondriaan Fonds zeer te spreken is over hoe de gemeente Utrecht met kunst in de openbare ruimte omgaat.

'Het zou mooi zijn als Utrecht een voorbeeldfunctie kan vervullen voor andere steden.'

Mevrouw vertelt dat de laatste jaren de afdeling CZ is begonnen met het creëren van samenwerkingsverbanden tussen de afdeling CZ en overige afdelingen van de gemeente. Zo is o.a. de samenwerking tussen afdeling CZ en de afdeling Openbare Orde en Veiligheid tot stand gekomen. Uit deze samenwerking is een project in Overvecht voortgekomen waarin bewoners, kunstenaars en de gemeente gezamenlijk een kunstobject hebben ontworpen. Naar verwachting is dit object in de zomer/ het najaar opgeleverd.

Praktijk

Mevrouw geeft aan dat kunst zich lastig laat bevangen door een omschrijving. Ze geeft aan kunst als heel breed te ervaren. In de dialoog hieronder komt naar voren hoe mevrouw kunst verwoord.

Ik: 'Zoveel documenten als ik over kunst heb gelezen, zoveel definities van kunst ben ik tegengekomen. Wij spreken nu over kunst en ik vraag mij af wat jij onder kunst verstaat.'

Mevrouw: 'Dat is een hele goede vraag waar ik even over na moet denken. Kunst is alles dat gemaakt wordt door een kunstenaar'.

Ik: 'Wanneer vind je iemand dan een kunstenaar?'

Mevrouw: 'Dat is een vraag waar heel veel discussie over gevoerd kan worden. Ik denk dat een kunstenaar eenieder is die zichzelf als kunstenaar beschouwd. Of dat nou iemand is die een zondagsschilder, een amateurschilder, is of... Even kijken of ik iemand kan bedenken die jij ook kent... Jean Tinguely waar veel om te doen is in het Stedelijk Museum.'

Mevrouw geeft aan in de praktijk een afstand te voelen tussen enerzijds het veiligheidsdomein en anderzijds de kunstwereld. Ze ervaart dat er tussen het veiligheidsdomein en de kunstwereld een taalbarrière staat. Als voorbeeld geeft mevrouw dat kunstenaars anders tegen sociale cohesie kunnen kijken dan iemand uit het veiligheidsdomein. Mevrouw geeft aan dat kunstenaars vaak zeer kritisch zijn en zich niet gauw in een richting laten duwen. Dit maakt communicatie tussen beider disciplines soms lastig.

Vaak neigt de praktijk van het veiligheidsdomein naar zintuigelijk waarneembare 'kunst'uitingen zoals licht en muziek die enkel tot doel hebben de veiligheidssituatie te verbeteren. Mevrouw noemt dit de vormgeving van een situatie. Onder kunst verstaat mevrouw dat het een diepere laag moet dragen dan de vormgeving. Kunst moet bijvoorbeeld de verbeelding en de fantasie kunnen prikkelen, maar het kan ook mogelijk zijn dat kunst een kritische boodschap uitdraagt waar mensen over na kunnen denken.

'Kunst moet de verbeelding en de fantasie kunnen prikkelen.' 'De meeste kunstenaars kunnen heel kritisch naar de wereld om hen heen kijken en zijn in staat om met hun werk een kritische boodschap te uiten.'

Het project in Overvecht is de eerste samenwerking tussen de afdeling CZ en veiligheid. Mevrouw geeft aan het als prettig te ervaren om een integrale aanpak van de problematiek te handhaven waar de visies van bewoners, de gemeente en de kunstenaars samenkomen. Wel geeft mevrouw duidelijk aan dat zij niet de intentie heeft om als gemeente kunst op te dringen aan een wijk. Mevrouw geeft aan dat draagvlak in de buurt voor kunst de basis is voor het voortzetten van een project.

'De kunstenaars zijn zelf met de bewoners in gesprek gegaan. Ze hebben ook de 'hang'jongeren aangesproken om met hun in gesprek te gaan over wat zij nou graag zouden willen.'

Effecten

Mevrouw geeft aan dat kunst als zichzelf geen geschikte interventie is om aanzienlijke verbetering in de leefbaarheid en sociale cohesie te verwachten. Er dient een pakket aan maatregelen te zijn om de problematiek aan te pakken. Tevens geeft mevrouw aan dat iedere situatie of plek om maatwerk vraagt. De resultaten op in een bepaalde context is geen garantie op dezelfde resultaten in een andere context. Op de vraag of de effecten van kunst langdurig zijn antwoordt mevrouw dat dit heel erg afhankelijk is van het type kunst waar gebruik van wordt gemaakt.

'Er is bijvoorbeeld een kunstenaar geweest die een tent heeft ontworpen voor een straatfeest. De buurtbewoners gebruiken deze tent nog ieder jaar.'

Ten slotte merkt mevrouw nog op dat het investeren in kunst kostbaar is. In het ontwikkelingsproces gaat veel tijd en geld zitten. Daarna dient het kunstvoorwerp goed onderhouden te worden om verloedering te voorkomen. De effecten van het project kunnen soms even op zich laten wachten. Mevrouw geeft aan dat dit lastig kan zijn gezien ook de gemeente graag snel positieve resultaten ziet als zij ergens geld in investeert.

Bijlage 5: Zoekstrings

5.1 Leefbaarheid (Nederlands)

Leefbaarheid	And	Definitie	Or	Begrip	(And	Rijksoverheid)
Leefbaarheid	And	Tevredenheid	Or	Mening	(And	Utrecht)
Leefbaarheid	And	Wijk	(And	Utrecht)		
Leefbaarheid	And	Wijk	And	Beïnvloeding		
Leefbaarheid	And	Rijksoverheid	Or	CCV		
Leefbaarheid	And	Indicatoren	Or	Factoren		
Leefbaarheid	And	Wetgeving	(and	Europa)	(and	Nederland)

5.1.1 Leefbaarheid (Engels)

Liveability	And	Law	(And	Europe)			
Liveability	Or	Satisfaction	And	City	Or	Town	
Liveability	And	City	Or	Town	And	Law	
Liveability	And	City	Or	Town	And	Law	And
Liveability	And	'European Union'					Europe

5.2 Sociale cohesie (Nederlands)

Sociale cohesie	And	Definitie	Or	Begrip		
Sociale cohesie	Or	Saamhorigheid	And	Definitie	Or	Begrip
Samenhang	And	Wijk	(And	Factoren)		
Sociale cohesie	And	Vorming	Or	Totstandkoming		

5.3 Kunst (Nederlands)

Kunst	And	Definitie	Or	Begrip
Kunst	And	Interpretatie		
Kunst	And	Zintuigprikkeling		
Kunst	And	Sociale veiligheid	And	Onderzoek
Kunst	And	Uitleg		
Kunst	And	Beïnvloeding	(And	Onderzoek)

5.3.1 Kunst (Engels)

Art	And	Definition
Art	And	Expression

5.4 Veiligheid (Nederlands)

Veiligheid	And	Definitie	Or	Begrip	
Veiligheid	And	Sociale veiligheid			
Veiligheid	And	Interpretatie	(Or	Gevoel)	
Veiligheid	And	Beïnvloeding	And	Omgeving	
Veiligheid	And	Beïnvloeding	And	Kunst	
Veiligheid	And	Effect	And	Kunst	
				(And	Utrecht)
				(And	Utrecht)

5.4.1 Veiligheid (Engels)

Safety	Or	Security	And	Definiton		
Safety	Or	Security	And	Social safety	Or	Social security
Safety	Or	Security	And	Interpretation	Or	
Safety	Or	Security				
Safety	Or	Security	And	Art	And	Effects
Safety	Or	Security	And	Surrounding	And	(Beïnvloeding)

Safety	Or	Security	And	Art	And	(Beïnvloeding)
5.5 Sociale veiligheid (Nederlands)						
Soc. veiligheid	And	Definitie	Or	Begrip		
Soc. veiligheid	And	Factoren	Or	Dimensies	Or	Indeling
Soc. veiligheid	And	Ministerie	Or	Overheid	Or	WODC
Soc. veiligheid	And	Utrecht				